Inozemska izdaja
Univerzitetna knjižnica v Ljubljani

Spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto XXII., št. 270 — Ljubljana, torek 24. novembra 1942-XXI — Cena cent. 80

Uprav. Ljubljana Puccinijeva ulica 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-25, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri poštno-čekovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti Corr. Post. No 11-3118
ZAKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase za Kr. Italijo in inozemstvo ima Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izhaja vsak dan razen ponedeljka
Naročnina znaša mesečno Lir 18.—, za inozemstvo vključno s »Ponedeljskim Jutrom« Lir 36.50.
Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica štev. 5, telefon štev. 31-22, 31-23, 31-24.
Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ad estera: Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Letalski napadi na luke in letališča sovražnika

Štiri ladje potopljene, več drugih poškodovanih — Prestrežena pot angleškim konvojem

Glavni stan Italijanskih Oboroženih Sil je objavil dne 23. novembra naslednje 912. vojno poročilo:

Zaporedni valovi močnih sovražnih bojnih skupin, napadajočih naše sprednje oddelke v področju Agedabije, so ostali brez uspeha. Sovražnik je izgubil nekoliko oklopnih voz.

Italijanski bombniki so v alžirski luki napadli tam zasidrane ladje; pri tem so eno potopili, nekoliko drugih pa poškodovali.

Takisto so v alžirski luki naše letalske torpedovke zadele in potopile postopoma dva trgovska parnika. Nemško letalstvo pa je zadevalo in zažigalo v lukah francoske Severne Afrike anglo-ameriško ladjevje in je v ponovnih napadih na letališča razbilo na tleh 17 neprijateljskih letal.

Naši letalski odredi so na Sredozemskem morju prestrigli pot britanskim konvojem ter torpedirali eno veliko trgovsko ladjo in eno vojno edinico.

Neko angleško letalo, zadeto s topovskim strelom, je strmoglavilo v bližini Kalatafimija; pri tem je bil en preživel član posadke ujet.

Učinkoviti letalski napadi na ruskih bojiščih

Uspešno zavračanje sovjetskih napadalnih akcij — Neprestano bombardiranje sovražnih postojank v Sev. Afriki

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 23. nov. s. Nemško vrhovno poveljstvo je izdalo danes naslednje vojno poročilo:

Bojne operacije na področju Kavkaza so bile omejene na krajevna podjetja.

V prostoru južno od Stalingrada in v velikem Donovem loku se nahajajo nemške in rumunske čete v sodelovanju z letali za bližnje polete še nadalje v težkih obrambnih bojih.

Ob začasnem izboljšanju vremenskih prilik nad srednjim odsekom vzhodne fronte so strmoglavna in bojna letala ponovno uspešno stopila v akcijo proti sovražnim topniškim postojankam in zakloniščem.

Južnovzhodno od Ilmenskega jezera so bili odbiti ponovni sovražni napadi, podpirani od oklopnih sil.

V prostoru pri Agedabiji so bili odbiti sunki močnih britanskih izvidniških oddelkov proti nemško-italijanskim postojankam. Letalstvo je bombardiralo zbirališča oklopnih vozil, avtomobilske kolone in vojaška taborišča v Cirenaiki in je povzročilo velike izgube.

Pred Alžirom so bojna letala v pretekli noči zažgala trgovsko ladjo s 7000 tonami, en rušilec in neka velika tovorna ladja pa sta bila poškodovana. Pristanišča in letališča ob obali so bila ponovno bombardirana in je bila povzročena velika škoda.

Po vojaško brezuspešnem poletu posamičnega britanskega letala nad severnozapadno Nemčijo je sovražnik v pretekli noči napadel nekaj krajev v južnozapadni Nemčiji. Povzročena je bila predvsem škoda zaradi požarov, med drugim v Stuttgartu. Nočni lovci, protiletalsko topništvo in mornariško topništvo so sestrelili, deloma že nad Rokavskim prelivom in nad francoskim ozemljem, 10 sovražnih letal, med njimi več štirimotornih bombnikov.

Srditost bojev ob spodnjem Donu

Sovjeti brezobzirno in neusmiljeno žrtvujejo ljudi, a nemške in zavezniške čete jih povsod odbijajo — Celoten konjeniški polk uničen

Berlin, 21. nov. Proti položajem, ki jih drže Nemci in Rumuni v spodnjem toku Dona, so izvršile boljševiške divizije po razdobju relativnega miru nov hud napad. Vreme je nekoliko dni po vsej južni Rusiji, zlasti pa v področju, kjer se Don in Volga najbolj približata, silno slabo ter ovira vojaško delovanje. V bitki sodelujejo pehotne enote, oklopni oddelki ter konjenica. Slednjo uporabljajo predvsem boljševiki, ki se v velikem obsegu poslužujejo kozaških eskadronov ter jih neusmiljeno žrtvujejo pri vsakem podjetju. Toda fronta, ki jo drže Nemci in Rumuni, je trdna in neomajna. Točni in pogumni topniški ogenj zavezniških čet, ki branijo položaje, kosi kompaktne množice napadalcev in jih zdesetkovane tira nazaj na njihova izhodišča.

Samo na dveh točkah se je nasprotniku posrečilo napraviti nekaj vrzeli, preko katerih je za kak kilometer v globino proniknilo nekoliko sovjetskih vojakov. Toda takojšnja silovita reakcija je boljševikom onemogočila, da bi bili izkoristili ta skromni uspeh. Eden izmed teh prodorov je nasprotnike stal velike izgube. Uničen je bil med drugimi celotni konjeniški polk št. 124, ki je do l. 1940 stal kot posadka v Voronežu. Po znatni topniški pripravi, ki je trajala od 7. ure zjutraj do poldne, so boljševiki vrgli omenjeni polk proti neki točki, ki jo je branil samo en bataljon Rumunov. Ti so bili že močno izčrpani zaradi strahovitega topniškega ognja, zato se je sovražniku posrečilo, da je v silovitem naletu potlačil junaški odpor Rumunov.

Toda prodirajoče sovjetske čete niso prišle daleč. Kozaški polk je prodrl do prvih hiš bližnje vasi, kjer so nekoč bivali kmetje in ribiči, danes pa je vas samo še kup pepela in okajenih zidov. Zdelo se je, da med porušenim zidovjem ni žive duše in kozaški jezdeci so se že mirno nastanili v vasi, kar naenkrat pa so se na levem krilu pojavili nemški tanki, najprej dva, potem pet, nato pa cel ducat. Oklopni vozovi so otvorili uničujoč ogenj na kozaško konjenico, na katero je v tem začelo biti tudi topništvo. Zaman so se obkoljenci skušali prebiti skozi obroč. Kamor koli so se obrnili, se srečali orkan železa in ognja. Iz mesarskega pokolja se je rešilo samo nekoliko vojakov, med njimi tudi polkovni poveljnik. Vrzel, ki jo je napravil ta konjeniški oddelek, je bila takoj nato zamašena z rezervami.

Zanimivo je odkritje, da se je ravno na kavkaškem področju prvikrat pojavilo novo orožje, ki ga je Führer napovedal v svojem govoru v Monakovem. Gre za posebno vrsto metalcev min in za strojno puško s 4 cevmi, ki strelja bliskovito in oddaja vsako sekundo veliko število strelov. To orožje je zlasti primerno za boje v gorah, ker nanj ne vpliva niti mokrota niti mraz, niti druge neprijetnosti vremena. Bilo je do temelja preizkušeno v teku prošle zime. (Piccolo.)

Madžarski odsek ob Donu

Budimpešta, 21. nov. s. Madžarski glavni stan je danes objavil naslednje poročilo: V madžarskem odseku Dona je vladal v preteklem tednu razen topovskega dvoboja razmeroma mir. Dva poizkusa napada dveh sovražnih stotnij sta bila zavrnjena z našimi prednjimi stražami. Naše topništvo je z dobro merjenimi streli pognalo v zrak štiri sovjetska skladišča streliva.

Dva huda sovjetska poraza pri Tuapseju

Berlin, 23. nov. s. Na severu Tuapseja je bil po hudem boju odbit napad, ki so ga podvzele sovjetske čete z namenom, da si osvojijo neko višino, ki so jo dan prej zasedli würtemberški grenadirji. Boljševiki so pretrpeli krvave izgube. V nekem drugem napadu, ki so ga sovjetske čete izvršile ob zori 22. . tm., so se njihovi napori takisto izjalovili v ognju topništva in avtomatičnega orožja nemških planinskih čet. Nemško poveljstvo je pravočasno izvedelo, kje se zbirajo sovjetske čete za napad, ter jih je presenetilo, še predno so Rusi bili pripravljeni za naskok.

Ponesrečen poskus izkrcanja pri Anapi

Berlin, 23. nov. s. Na obali pri Anapi je bil preteklo noč obrezuspešen sovražni poizkus izkrcanja pod zaščito brzih čolnov. Ko je skupina ladij prišla v doseg obrežnih baterij, so jo slednje obsule s hudim ognjem ter jo razpršile. Sovražne ladje so se skrile v gosti megli in pobegnile, tako da ni bilo mogoče ugotoviti prizadetih jim izgub.

Globoka italijansko-bolgarska povezanost

Sofija, 22. nov. s. List »Rodina«, glasilo narodnega združenja podoficirjev, objavlja Italiji posvečen članek z naslovom »Zgodovinska akcija italijanskega naroda«. Članek pozdravlja italijansko-nemško zavezništvo, ki bo prineslo totalno zmago mladim narodom in piše: »Sedanja borba je enaka borbi, ki so jo vodili stari Rimljani. Kakor njegovi predniki v starem Rimu, tako ve Italijan danes, da je mogoče doseči svobodo samo z junaštvom in žrtvami. Te kreposti so vtelešene v Mussolinijevih Italijanih. Med vsemi latinskimi narodi je italijanski najbolj sposoben za prave akcije in najbolj goreče ljubi svojo domovino.«

Potem ko je poveličeval velike italijanske genije od Virgila do Musssolinija, zaključuje pisec: »Danes se hrabri vojaki fašistične Italije bore za triumf idealov nove Evrope. Mi Bolgari poznamo ne samo hrabrost, temveč tudi človečnost italijanskih borcev. Bolgarski narod ne bo pozabil nikoli, kako velikodušno so se Italijani zadržali do naših vojakov po premirju leta 1918. Ponosni smo, da je sam graditelj nove Italije, Mussolini, velik prijatelj bolgarskega naroda . . .«

Nezadovoljstvo v Iranu

Ankara, 22. nov. s. Iz Teherana poročajo, da se je pojavila močna opozicijska struja proti novi vladi. Opozicija je zlasti proti finančni politiki vlade, ki s svojim popuščanjem napram anglosovjetskim okupacijskim oblastem zaostruje še bolj pomanjkanje, ki je nastalo zaradi izkoriščanja države s strani vpadnikov.

Otvoritev novega akademskega leta v prisotnosti Vel. Kralja in Cesarja

Italijanski kulturni delavci bodo v goreči veri in nezlomljivi volji podvojili svoje delo

Rim, 22. nov. s. Nj. Vel. Kralj in Cesar se je udeležil davi zborovanja Kr. Akademije Italije ki je bilo v dvorani Julija Cezarja v Campidogliu ob otvoritvi 14. akademskega leta. V okrašeni dvorani so se zbrale najodličnejše osebnosti iz litranih, umetnikih in znanstvenih krogov. Na častnih mestih so sedeli zastopniki šefa glavnega stana in podtajniki ministrstev Oboroženih sil. Ob straneh kipa Julija Cezarja so sedeli akademiki Italije in člani sveta guvernerstva. Navzoča sta bila tudi poveljnik armadnega zbora in povejnik zone. Člani direktorija Stranke in najvišji državni funkcionarji, so sedeli v prvih vrstah.

Ob zvokih kraljevih fanfar je prispel Kralj in Cesar, ki so ga na stopniščih sprejeli predsednik Kr. akademije Italije Federzoni, minister za narodno vzgojo Bottai kot zastopnik vlade, tajnik Stranke Vidussoni, predsednik Zbornice fašijev in korporacij Grandi, podpredsednik senata Guglielmi in rimski guverner. Pozdravljen z veličastnimi aklamacijami je Vladar šel preko dvorane ter sedel na poseben sedež pred predsedniško mizo, kjer so bili predsednik Kr. akademije Italije Federzoni s podpredsednikom Anzianom Formichijem, guverner princ Borghese in uradni govornik, akademik Baglioni. Ob Nj. Vel. Kralju in Cesarju so sedeli na desni tajnik Stranke in podpredsednik senata, na levi pa minister za narodno vzgojo in predsednik Zbornice fašijev in korporacij. Odmeval je pozdrav Kralju med novimi ovacijami in predsednik Kr. akademije Italije je naslovil na Nj. Ve. Kraja in Cesarja naslednjo poslanico:

Poslanica Akademije

»Veličantvo! Tudi to leto obnavlja Kr. akademija Italije svoje delo sredi razplamtelega vrhunca vojne, med najtršimi preizkušnjami naroda. Toda tudi ob zaostrenju velikanskega konflikta, ki so ga priklicale na narode, ki zahtevajo svobodo življenja in dela, ljubosumne hegemonistične sile, se množi med gojitelji znanosti literature in umetnosti volja služiti z vsemi svojimi silami stvari Zmage, kakor so tudi vsi Italijani neomajno trdni in zedinjeni v prenašanju sleherne nove preizkušnje in vsake potrebne žrtve za čast in prospeh države.

Pred Vami, Sire, ki Vas častimo kot sveti simbol in nepremagljivo varstvo Domovine, znova potrjujemo svojo nespremenljivo vero. Zaman divja sovražnik zdaj proti našim bleščečim mestom, ki predstavljajo stoletno slavo ne samo Italije, temveč svetovne kulture. Sovražnik je izgubil v žalostni zvezi z barbari z vzhoda in zapada sleherni spomin na antično rimsko in krščansko civilizacijo, se je okužil z njih blodno zavistjo do narodov, ki so bogati po zgodovini in ki so dali svetu neizčrpne sadove misli in umetnosti. Ti napadi ne bodo upognili Italijanov, temveč bodo nasprotno vedno bolj utrjevali njih odpornega duha pod vodstvom Duceja. Vsi bodo tako junaško vneti kakor njih najmlajši bratje, ki se žilavo bore od step Dona do afriških aren, od globin Atlantika do neba nad Sredozemljem.

Znanstveno delo se nadaljuje s podvojeno vnemo

Naša Akademija ve, da opravlja patriotično dolžnost, ako nadaljuje s podvojeno vnemo in kljub težkočam sedanjega trenutka svojo funkcijo vzpodbujevalke in vzporejevalke intelektualnega udejstvovanja države. Vsa raziskovanja in publikacije, ki so bile naznanjene, dozorevajo s svojimi uspehi Tem se pridružujejo še druge važne in pomembne kakor zbirka italijanskih vzgojeslovnih spomenikov, ki bo važen prispevek k zgodovini italijanske misli. Ti spomeniki nam bodo dali s spopolnjeno natančnostjo prenesetljivo panoramo italijanske in evropske kulture ob nastanku Preporoda. Objava Corpusa Scriptorum Dalmaticorum bo prikazala v strogo znanstveni izdaji dela genija Dalmazie od San Girolama do Ruggera Boskovicha ter bo objektivno in neovrglivo dokumentirala, da je bila kulturna tradicija v tej plemeniti zemji latinska in italijanska.

Poleg, naših že številnih raziskovalnih središč, ki so premagala sedanje gmotne težkoče in ki nadaljujejo svoj program, nastaja zdaj nadaljnje središče in sicer za primitivne kulture, ki je poverjeno učenemu in vnetemu vodstvu Rafaela Pettazzonia. Že se je pričelo in obeta biti kakor vedno živahno in plodno delo razredov, kljub bolečim izgubam v vrstah znanstvenikov, Paola Emilja Pavolinia, odličnega orientalista in učenjaka primerjalne literature, resničnega odkritelja velike finske poezije Kelevale, Federica Millosevicha, princa mineralogov, neutrudljivega raziskovalc rudninskega zaklada Italije, Maria Bettia, eksperimentatorja najširšega slovesa, čigar ime bo ostalo povezano s spominom njegovih originalnih raziskovanj o kemičnem vitalizmu, Antonja Sogliana, genialnega arheologa, ki si je osvojil ugled predvsem s pompejskimi študijami, Enrica Rostagna, paleografa in učenjaka brezmejne učenosti. K spominu teh odličnih mojstrov, ki so nas zapustili, naj mi bo dovoljeno pridružiti z enakim obžalovanjem me mladega izredno nadarjenega sodelavca dr. Pietra Tomea, ki si je pridobil že velik sloves z dragocenimi zgodovinsko-umetnostnimi deli in ki je bil predlagan za najvišje odlikovanje za vojaško hrabrost ter je nedavno padel v borbi na čelu svoje stotnije grenadirjev.

Nove nagrade

Med tem ko so razredi začeli proučevati prošnje in navedbe glede običajnih nagrad Akademije, danes z zadovoljstvom sporočamo o izredni nagradi, ki je bila podeljena tistemu, ki je oživil našo antično umetnost, katera se je zdela dozdaj pozabljena. Kraljevi akademiji Italije je bila dana na razpolago vsota 200.000 lir kot izredna nagrada za umetnika, ki obnovi slavno tradicijo italijanske umetnosti žgane gline. Na predlog komisije, sestoječe iz Roberta Paribenia, Emilia Cecchia in Cipriana Efisia Oppa je akademski svet sklenil podeliti to nagrado uglednemu umetniku Leoniju. Njegovi »kodeksi vojne in zmage« tvorijo pravi spomenik umetnosti tehnike in patriotizma.

V prihodnjem se bo odprlo Akademiji Italije še širše akcijsko področje po zaslugi izredne dobrotvornosti zaslužnega lombardskega industrijca dr. Antonia Foltrinellija, velikega umetnika in mecena, ki ga je velikodušno navdihnil najvišji ideal zaradi katerega je bila ustanovljena Akademija in ji zapustil svoje precejšnje premoženje, da se ustanovi fond za 6 mednarodnih nagrad za moralne in zgodovinske znanosti, za prirodoslovne znanosti, za literaturo, za umetnost, za medicino ter za dela najvišje moralne in človeške vrednosti. Izvedba vzvišene namere Antonia Foltrinellija bo akademiji Italije naložila nalogo velike odgovornosti do znanosti in kulture v vseh državah. In mi upamo, da bo dostojno opravljena tudi zaradi tega, ker bo ta nova misija, naložena akademiji, naredila iz Rima po zmagovitem miru svečan sedež priznanja in sodbe za najvišje izraze intelektualne proizvodnje na vsem svetu.

Sir! S takimi vzpodbudami in takimi namerami marljive zvestobe visokim ciljem našega zavoda, hočemo delati tako, da bo lahko Italija tudi po nadčloveškem vojnem naporu obdržala mesto, ki ji pripada v duhovni hierarhiji med narodi. V duhovnih vrednotah so dejansko že 3000 let sila in slava naše Domovine. Iz njih izhaja bolj kot kdaj v viharnih okoliščinah vojne nepogrešljivo jamstvo za bodočnost naše nesmrtne domovine.«

Otvoritev akademskega leta

Ob večkratni prekinitvi z odobravanjem Vladarja in ob svečanih manifestacijah prazničnega avditorija je bil govor predsednika Kr. akademije Italije sprejet z najtoplejšimi ovacijami. Takoj nato je Eksc. Federzoni dal besedo akademiku Italije Silvestru Baglioneju, ki je imel otvoritveni govor akademskega leta in je govoril o zanimivi temi: Edinost znanstvenega, umetniškega in moralnega mišljenja.

Odlični znanstvenik je izvajal, da se dado vsi miselni problemi v umetnosti, literaturi in morali reševati z enotnega gledišča, kakor je enoten človeški duh, ki jih raziskuje. Duce je imel prav, ko je otvoril akademijo z besdami, da je akademija nujno elektična.

Po odobravanju, ki je kronalo učeno otvoritveno predavanje, je predsednik Kr. akademije Italije proglasil v imenu vzvišenega Kralja in Cesarja 14. akademsko leto za otvorjeno. Zopet so se razlegali pozdravi Kralju, katerim so sledile navdušene ovacije, ki so spremljale vladarja, ko je odšel skozi dvorano Julija Cezarja. Ko so se zastopniki oblasti poklonili Nj. Vel. Kralju in Cesarju, je Vladar odšel s Campidoglia.

•

Raport inspektorjev PNF pri tajniku Stranke

Rim, 22. nov. s Tajnik Stranke je zbral k raportu na sedežu Littoria inspektorje PNF, katerim je dal navodila glede akcije, ki naj jo opravijo ob obiskih pri federacijah bojevniških Fašijev v svrho vzporeditve funkcij na podlagi navodil nacionalnega direktorija, funkcij, ki jih morajo v tem izrednem trenutku zvezni tajniki opraviti zlasti na področju podpiranja in propagande.

Albanija neločljivo zvezana z Italijo

Programatičen govor predsednika albanske vlade

Tirana, 22. nov. s. Predsednik ministrskega sveta je imel davi v gledališču Savoia notranjepolitični govor. Navzoči so bili predsednik fašističnega višjega korporacijskega sveta, vsi člani vlade, najvišji civilni, vojaški in cerkveni predstavniki glavnega mesta ter hierarhi, ki so prišli nalašč za to v Tirano iz vseh pokrajin.

Potem ko je podčrtal bedni obstoj albanskega naroda v 30 letih pred unijo z Italijo in ožigosal 15letno Zogovo diktaturo, ki je moralno pokvarila narod in ga spravila na raven bede in korupcije, kakršne nikoli prej ni bilo, je ministrski predsednik znova potrdil svoje neomajno zaupanje v usodo skipetarskega naroda. Ko se je pomudil na kratko pri primerjavi med sedanjim albanskim stanjem in stanjem drugih vojujočih se narodov, je Eksc. Kruja proglasil svoje prepričanje, da bi Albanijo zadela enaka usoda kakor Grčijo in Jugoslavijo, ako se ne bi zvezala z Italijo z neločljivo vezjo. Zmage Osi na Balkanu so pripomogle k ustvaritvi Velike Albanije. Po omenitvi mahinacij Anglije in nedavno tudi Amerike na Balkanu je ministrski predsednik dodal, da Albanija kakor v preteklosti tako tudi sedaj in v bodočnosti lahko pričakuje svojo rešitev samo od Italije.

Kruja je nato očrtal udejstvovanje vlade za vedno večjo utrditev edinstva med vsemi Albanci. Zaključil je svoj govor z zatrdilom, da je albanska vlada prepričana, da so narodni in imperialni interesi Italije in Albanije istovetni z narodnimi interesi albanskega ljudstva in da bodo vsi napori usmerjeni zdaj in vedno h konsolidaciji in ojačenju teh interesov. Govor predsednika Kruje je oddajala radijska postaja v Tirani, obenem z ostalimi postajami v državi. Poslušalci so ga poslušali z živim zanimanjem in so izražali svoje odobravanje. Govor se je pričel in se zaključil s pozdravom Kralju in Cesarju ter Duceju.

Odpor Bolivije proti Zedinjenim državam

Parlament je odklonil odobritev pogodbe s Severno Ameriko in s tem prisilil vlado k odstopu

Buenos Aires, 21. nov. s. Poslanska zbornica v Boliviji ni odobrila pogodbe, ki jo je vlada sklenila z Zedinjenimi državami, in je s tem vlado prisilila, da je demisionirala. Sestava nove vlade je bila poverjena Tomasu Manuelu Eiru. Padec bolivijske vlade je napravil velik vtis, ker se je z njim odločno izrazilo sovražno razpoloženje naroda proti popuščajoči politiki vlade. Glasovanje v poslanski zbornici je bila obsodba trgovinskih sporazumov, ki jih je bolivijska vlada sklenila z washingtonsko vlado. Glasovanje je še večje važnosti zaradi številnih kritik, ki so bile izrečene pred glasovanjem in ki so pokazale, da so si Zedinjene države vzele levji delež, prepustile Boliviji pa težka bremena, za katera ni bilo nobene primerne odškodnine.

Kriza, ki se rešuje s sestavo nove vlade ne izključuje političnih komplikacij, ki povzročajo predsedniku republike mnogo skrbi, kajti predsednik nima nobene možnosti spremeniti mnenje zbornice glede sporazumov z Zedinjenimi državami. Izven Bolivije je kriza velike važnosti, ker je odkrit odpor proti vsiljivemu delovanju severno-amriških emisarjev. Bolivijsko zadržanje utegne ohrabriti mnoge bojazljivce v vseh republikah Južne Amerike.

Churchill je potisnil svojega tekmeca Crippsa na stranski tir

Rim, 22. nov. s. V Londonu poročajo uradno, da je Stafford Cripps zapustil vojni kabinet in da ga je nadomestil Herbert Morrison. Morrison je ohranil notranje ministrstvo in ministrstvo za notranjo varnost, Cripps pa je imenovan za ministra letalske proizvodnje. Cripps je izjavil, da ne namerava ostati v vojni vladi, ker bo imel mnogo dela tehničnega značaa na svojem novem mestu. Eden je postal šef večine v spodnji zbornici in je ohranil funkcijo zunanjega ministra. Polkovnik Lewelling je imenovan za ministra s sedežem v Washingtonu in poverjena so mu vprašanja, tičoča se vojnih dobav. Polkovnik Oliver Stanley je imenovan za državnega tajnika za kolonije. Lord Cranborne je imenovan za lorda zasebnega pečata namesto Crippsa. Cranborn ni postal člane vojne vlade.

Rim, 22. nov. s. S pretvezo preosnove vlade je Churchill izločil Stafforda Crippsa iz vojnega kabineta. Da bi se nezadovoljnost Stafforda Crippsa ne povečala, se je zatrdilo osebam, ki so mu blizu da ni mogel ostati v vojnem kabinetu, ker bo moral opravljati težke tehnične naloge v svoji novi funkciji. Resnica je, da je Churchill, ki ga osebnost Stafforda Crippsa ni toliko motila, kakor globoka nasprotja, ki jih je imel z njim v nedavni preteklosti, in še bolj dejstvo, da je bil v mnogih političnih krogih in tudi v listih Stafford Cripps označen za verjetnega Churchillovega naslednika v svojstvu ministrskega predsednika, izkoristil priliko, ki se mu je nudila, da se ga odkriža in ga »konfinira« v službi tehničnega značaja, ki bo Crippsu odvzela sleherni politični vpliv.

Da je Stafford Cripps lahko dobil to mesto, je bil žrtvovan polkovnik Lewelling, ki so ga poklali v Washington z nalogo, ki ni, določena glede dela, pač pa je v zvezi s čisto določenimi postranskimi dohodki, kar je za polkovnika Lewellinga, ki je figura tretjega reda, najvažnejše. V ostalem je Lehelling že navajen naglih premeščanj. Samo nekaj mesecev je bil minister za letalsko proizvodnjo in na to mesto je prišel po predsedništvu v Boardu of Trade, ki je trajalo komaj tri tedne.

Navdušen sprejem Visokega komisarja v Črnomlju

V nedeljo je Eksc. Grazioli že drugič obiskal Belokrajino
Pomemben nagovor na prebivalstvo

Ljubljana, 23. novembra. V nedeljo je Eksc. Emilio Grazioli, Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino, uradno obiskal mesto Črnomelj. Visoki funkcionar je počastil s svojim obiskom to skrajno točko Ljubljanske pokrajine že lansko leto. Prebivalcem je ostal prvi obisk v najlepšem spominu. Tudi letošnji obisk se je spremenil v veliko manifestacijo lojalnosti prebivalstva do oblasti, že na poti, na postaji v Grosupljah je Eksc. Grazioli sprejel zastopnike krajevne oblasti in poveljnika protikomunistične milice. Po prijetni vožnji po lepi Dolenjski se je vlak ustavil na novomeškem kolodvoru, kjer je visoki gost doživel prijetno presenečenje. Pred kolodvorskim poslopjem je bila postrojena četa Gilla s poveljnikom. Eksc. Grazioli je izstopil iz voza in obšel četo, ki ga je strumno in navdušeno pozdravila. Razgovarjal se je tudi z učenci, nakar je izpregovoril nekaj prisrčnih besed z zastopniki oblasti.

Otvoritev nove karabinjerske postaje

Točno ob določeni uri je vlak dospel v Črnomelj. Mesto je Visokega komisarja pozdravilo z izredno toplino in prisrčnostjo. Po cestah, koder je v teku obiska hodil Visoki komisar, so skupine mož, žena in otrok pozdravljale odličnega gosta z rimskim pozdravom. Ob vhodu v mesto je bil postrojen častni odred polka, ki tvori črnomeljsko posadko, z zastavo in godbo. Eksc. Grazioli je obšel častno četo in se poklonil zastavi.

Ko je bil prisostvoval odkritju tablice ceste »Isonzo«, posvečene spominu prve divizije, ki je stopila v mesto, se je Eksc. Grazioli napotil k otvoritvi nove karabinjerske vojašnice, ki je lepo poslopje ter je popolnoma v skladu z zahtevami službe. Po blagoslovitvi poslopja je župan Pavel Klemenc v imenu hvaležnega prebivalstva izročil Kr. karabinjerjem zastavo za vojašnico. Zastava je bila nato blagoslovljena in izvešena na drogu na pročelju ob vhodu. Po kratkem obredu je Visoki komisar nagovoril župana z besedami priznanja za to simpatično gesto prebivalstva. Podčrtal je vrline Kr. karabinjerjev, ki se ramo ob rami z drugimi Oboroženimi silami, zvesti svojemu junaškemu izročilu, bore proti komunizmu. Poudaril je tudi pomen darila, ki ga je prebivalstvo poklonilo prav karabinjerjem. V spremstvu generala Maccarija, inž. Cassanega, polkovnika srebrne svetinje Ciancabille in drugih osebnosti je Visoki komisar posetil vojašnico in pri odhodu iz nje prisostvoval odkritju plošče na trgu Littorio.

Navdušeni pozdravi prebivalstva

Razen tega je Eksc. Grazioli otvoril tudi hišo okrajnega cestnega odbora. Ko je stopal proti trgu, so ga od vseh strani navdušeno pozdravljale skupine moških in žensk. Med drugim ga je ustavila z živahnimi klici pestra skupina ciganov, ki jih je bil odlični gost srečal že pred letom dni in ki so se mu zahvalili za njegovo pomoč. Visoki komisar jim je bil namreč ukazal zgraditi prostornejše in boljše barake, nego so bile njihove dosedanje koče. Starešina ciganov je naslovil Visokemu komisarju besede zahvale in obetal popolno zvestobo.

Na trgu je bilo zbrano vse prebivalstvo. Skupina otrok je mahala z zastavicami ter ob prihodu Visokega komisarja vzklikala Duceju, dočim so vsi, odrasli in otroci, pozdravili gosta po rimsko in mu navdušeno vzklikali. Na obeh straneh odra so bili zbrani častniki in vojaški zastopniki z godbo. Ko je stopil na trg, sta Visokega komisarja pozdravila dva otroka v stari belokrajinski noši ter sta ga prisrčno pozdravila v imenu vsega prebivalstva.

Visoki komisar je nato stopil na oder, kjer ga je v imenu prebivalstva pozdravil župan Klemeno in ga prosil, naj izroči Duceju zahvalo črnomeljskega prebivalstva za vse, kar je fašistična Vlada storila za mesto. Tudi dekan Pavel Bitner je pozdravil Eksc. Grazioija, spominjajoč se obiska pred letom dni ter obžalujoč, da je zločesta akcija komunistov in zapeljanih mladičev oropala deželo njenega smeha in blagostanja. G. dekan je dalje opisoval sedanje stanje, ki ga je povzročil komunizem, ter je Visokega komisarja prosil naklonjene podpore za težko prizadeti okraj.

Nagovor Eksc. Visokega komisarja

Nato je povzel besedo Visoki komisar, ki je predvsem naslovil prisrčen pozdrav Oboroženim silam in poveljniku divizije Isonzo, ki je prva prinesla trobojnico v ta oddaljeni del Domovine. Posvetil je svojo pobožno misel padlim vojakom in onim domačinom, ki so ramo ob rami z italijansko vojsko žrtvovali življenje v boju proti komunizmu. Spomnil se je svojega poseta v Črnomlju pred letom dni ter je potrdil, da je vse ono, kar je bil izrekel kot predstavnik fašistične Vlade, bilo izvršeno. Toda takrat, je dostavil, je že opozoril, da se mora prebivalstvo izkazati za vredno tega, kar je Italija nameravala storiti v korist slovenskega ljudstva ter povrniti to z enako lojalnostjo in s popolnim spoštovanjem napram Italiji. Naglasil je tudi, da mora vsakdo v dobri veri priznati, da je bilo to najmanj, kar je lahko veliki Zmagoviti narod zahteval od prebivalstva te pokrajine. Prav tako je že takrat izjavil, da se radodarnost in človekoljubje Rima ne sme smatrati kot nekaka slabost.

To leto je skupina komunističnih zločincev, ki jim je prvi čas nasedlo mnogo prebivalstva in jim dajalo pomoč, izzvala poboje in pustošenja v Ljubljanski pokrajini. Vojaki so bili podlo zahrbtno napadani, dasi so prinašali pomoč in bili polni razumevanja za potrebe slovenskega prebivalstva. Ukrepi za iztrebljenje nereda niso izostali, niti niso mogli izostati. Blazna je bila utvara, da bi jačje ali slabše skupine komunistov lahko nadomestile oblast fašističnega Imperija v tej pokrajini. Samo blazniki so lahko mislili na kaj takega z edinim namenom, da bi s svojo sleparsko propagando zasejali zmedo. S povratkom popolnega reda bodo mnogi strogi ukrepi spet preklicani ali omiljeni. Mirna bodočnost leži v rokah prebivalstva. Kadar bo odpor proti komunizmu splošen, bodo komunisti nehali s svojim delovanjem ter predvsem izgubili vsako nado na uspeh v tej pokrajini.

Na vsak način naj bo za oni del prebivalstva, ki še nima jasnega pojma v pogledu komunističnega delovanja, ta krvavi nauk zgovoren opomin, saj se je prebivalstvo sedaj imelo priliko popolnoma prepričati, kaj hoče in kaj namerava storiti komunizem.

Ko je izrazil nado, da bo ta brzi povratek vedrosti v duše in srca omogočil obnovo in nadaljevanje plodonosnega dela v pospešenem ritmu, je Visoki komisar končal svoj govor s pozdravom Kralju Cesarju in Duceju.

Obiski visokega gosta

Še dolgo po govoru visokega predstavnika mu je ljudstvo navdušeno vzklikalo ter pritrjevalo njegovim besedam. Ko je stopil z odra, ga je obkrožila množica in on se je razgovarjal s posameznimi predstavniki ljudstva. Od tu se je Eksc. Grazioli napotil v stolnico, na okrajno glavarstvo, na poveljstvo posadke in na občino.

Z županstva je odšel Eksc. Grazioli na vojaško pokopališče, kjer se je poklonil Padlim ter položil venec cvetja na veliki križ, ki obvladuje božjo njivo. Nato je Visoki komisar posetil še sedež Dopolavora, kjer se je tovariško razgovarjal z navzočimi vojaki in sedež GILLa, kjer je obedovalo kakih 50 šolskih otrok. Pri njih se je ustavil nekaj časa, zanimajoč se za družinske razmere otrok.

Naposled je Visoki komisar posetil še vojno bolnico, kjer se je razgovarjal z ranjenci in bolniki ter jim izročil v imenu Duceja nekoliko darov. Popoldne se je med pozdravi oblasti in ovacijami ljudstva Visoki komisar odpeljal nazaj proti Ljubljani.

Ljudstvo soglasno obsoja komunistične teroriste in njihova zločinstva

Poročali smo že, kako so pod Gorjanci našli grob s trupli župana velike šmihelstopiške občine Franca Brulca, njegovega sina in še nekaterih drugih nesrečnežev, ki so jih partizani pomorili skupaj z županom. Objavili smo tudi uradni zdravniški zapisnik o obdukciji žrtev, zapisnik, ki neizpodbitno dokazuje zverinsko podivjanost komunističnih teroristov. Iz njega izhaja, da so morilci župana Brulca in njegove sotrpine grozno trpinčili, preden so jih ubili, in da so jih potem, vsaj nekatere od njih, pokopali še žive.

Prebivalstva vse širne novomeške okolice, v kateri je bil pokojni župan Brulc splošno znan in čislan, se je polotilo ogorčenje že poleti, ko je postalo jasno, da so Brulc, njegov sin in mnogi drugi občani postali žrtev komunističnih morilcev in da ni več dvoma, da so umorjeni. To ogorčenje se je stopnjevalo do viška in je zajelo prav vse ljudi, ki se niso z dušo in telesom zapisali pogubnemu komunizmu, ko so konec oktobra našli trupla umorjenih in se je na njih videlo, kako grozno smrt so pobesneli teroristi pripravili svojim žrtvam.

Ogorčeno ljudstvo je dalo svojim čustvom izraza z izredno veliko udeležbo pri pogrebu najdenih žrtev. Iz vse okolice se je zbralo toliko ljudi, da stopiška ne nobena druga bližnja župnija še ni videla tako veličastne pogrebne svečanosti, kakršna je bila ona v Stopičah, ko so pokopavali župana Brulca in njegove sotrpine. Zgrnila se je nepregledna množica ljudstva, z njo župani vseh okoliških občin in tudi zelo veliko število Novomeščanov. Pogreba se je udeležil tudi general poveljnik Armadnega zbora Eksc. Robotti z več visokimi oficirji. Njihova navzočnost je naredila na množico najglobljí vtis.

Po končanih pogrebnih svečanostih so se možje in fantje, žene in dekleta globoko presunjeni vračali na svoje domove. Njihova srca so bila vsa prežeta in prekaljena z odločno mislijo in s trdnim sklepom, da bodo usmerjeni vsi njihovi napori k popolnemu iztrebljeniju vsake komunistine miselnosti in vsakega komunističnega izživljanja med našim poštenim ljudstvom.

Takega sklepa pa ni storilo samo ljudstvo pod Gorjanci. Storili so ga prav tako prebivalci vseh drugih predelov in ga že tudi dosledno izvajajo. Zato se množe poročila, kako prihaja zaslužena kazen nad teroriste po vseh krajih. Povsod se bore proti njim pogumni kmečki možje in fantje, ki hočejo temeljito iztrebiti to nesrečo. Zabeležili smo že vrsto poročil, kako so bili prijeti razni partizanski kolodvodje in njihovi pajdaši ter storjeni neškodljive.

Lepo je tudi število partizanskih gnezd, ki so bila razkrita in temeljito očiščena. Pravkar prihaja poročilo o uspehu, ki so ga dosegli člani vaške straže v ljubljanski okolici. Vaške straže od Dev. M. v Polju, z Dobrunj in Bizovika so v soboto zjutraj priredile skupen pohod skozi gozdove proti Orlam. Okrog poldneva so fantje naleteli na partizansko taborišče; v katerem so si ravno pripravljali obed. V polkrogu so taborišče obstopili in ga napadli. Partizani so bili presenečeni in zmedeni, tako da so po večini začeli takoj bežati. Le nekateri so se postavili v bran. Razvila se je kratka borba, v kateri je bilo pet partizanov ubitih, ostali pa so se razbežali v gozd. Med člani vaških straž ni bilo nikakih žrtev, razen lažje rane, katero je eden od njih dobil v levo roko.

V taborišču so fantje našli precej hrane, orožja in orodja ter nekaj zanimivih zapisnikov. Vse prebivalstvo je z veseljem sprejelo vest o tem lepem uspehu vaških straž.

Nove cene za tobak, cigare in cigarete

Ljubljana, 23. novembra

Da se prilagodijo cene tobaku in tobačnim izdelkom v Ljubljanski pokrajini novim cenam v ostalih pokrajinah Kraljevine je Visoki Komisar z veljavnostjo od današnjega dne predpisal naslednje nove cene (prva številka znači ceno za 1 kg tobaka, 200 cigar ali 1000 cigaret, druga številka pa ceno za 1 komad):

Rezani tobak		
1. Rez. tobak Dalmazia	300.—	—
2. Rez. tobak I.a vrste, močan	150.—	—
Smotke		
1. Cavour	1000.—	5.—
2. Regalia	1000.—	5.—
3. Toskanke boljše vrste	260.—	1.30
4. Polovične toskanske boljše vrste	130.—	065
5. Virginia	300.—	1.50
Smotkice		
Roma	200.—	0.50
Cigarete		
1. Savoia	1200.—	1.20
2. Serraglio	750.—	0.75
3. Macedonia extra	650.—	0.65
4. A. O. I.	500.—	0.50
5. Nazionali	350.—	0.35
Tobaki za njuhanje		
1. Macubino	80.—	—
2. Španski sun	120.—	—

Od istega dne dalje se prodajne cene za tobačne izdelke, izdelane v tukajšnji tobačni tovarni, spreminajo takole:

IZDELKI LJUBLJANSKE TOBAČNE TOVARNE

Rezani tobak		
1. Savski	220.—	—
2. Extra za pipo	300.—	—
3. I.a vrste za pipo	180.—	—
4. II.a vrste za pipo	120.—	—
Smotke		
1. Virginia	300.—	1.50
2. Portorico	250.—	1.25
3. Domače kratke	150.—	0.75
Cigarete		
1. Neretva	450.—	0.45
2. Morava	400.—	0.40
3. Zeta	350.—	0.35
4. Ibar	300.—	0.30
5. Drava	250.—	0.25
Tobak za žvečenje	150.—	—
Tobak za njuhanje	60.—	—

Ljubljana, dne 21. novembra 1942-XXI.

Izpred vojnega sodišča

Vojaško sodišče Vrhovnega poveljstva Oboroženih Sil Slovenija - Dalmazia, odsek v Ljubljani, je izreklo naslednjo sodbo v stvari proti

1. **Mraku Dušanu**, sinu Petra in Marije Leskovec, rojenemu 5. 3. 1934 v Logatcu in tam stanujočemu na štev. 7, dijaku,

2. **Šemrovu Josipu**, pok. Josipa in Marije Turk, rojenemu 23. 9. 1910 v Zgornjem Logatcu in tam bivajočemu, mizarju,

3. **Molku Alojziju**, pok. Ivana in Marije Puc, rojenemu 11. 6. 1911 v Št. Jurju, bivajočemu v Logatcu, mehaniku; vsi trije se nahajajo v zaporu.

Obtoženi so: vsi trije zločina po čl. 1, naredbe z dne 3. 5. 1942, ker so v področju Logatca v nedoločenem času do 10. septembra 1942 sodelovali pri združbi, naperjeni za nasilni prevrat političnega in družbenega reda v državi;

Mrak še posebej zločina po čl. 110 k. z. in čl. 5. naredbe z dne 3. 10. 1941, ker je v istih časovnih in krajevnih okoliščinah sodeloval pri prevratni propagandi s tem, da je razširjal knjižice komunistične in protiitalijanske vsebine;

Mrak, Šemrov in Molk so obdolženi nadalje: zločina po čl. 110 k. z. in čl. 16 naredbe z dne 3. 10. 1941, ker so sodelovali pri oboroženem krdelu. Prva dva sta dobavljala orožje in municijo partizanom, slednji pa je popravljal orožje kot mehanik; nadalje zločina po čl. 2 naredbe z dne 24. 10. 1941, ker so brez dovoljenja bili v posesti vojaškega orožja in municije.

Iz teh razlogov je sodišče spoznalo Mraka Dušana, Šemrova Josipa in Molka Alojzija za krive pripisanih jim zločinov ter jih obsodilo **na dosmrtno ječo**, na trajno prepoved opravljanja javnih služb, na zakoniti preklic za ves čas kazni, na izgubo oporečnosti ter moževe in očetovske oblasti, na solidarno plačilo razpravnih stroškov ter na plačilo stroškov za vzdrževanje v zaporu, vkjučno za vzdrževanje v preiskovalnem zaporu. Odredilo je objavo sodbe v izvlečku po enkrat v »Jutru« v Ljubljani in v »Piccolu« v Trieste.

Kazni zaradi prekrškov predpisov o prehrani in preskrbi

Urad za nadzorstvo cen pri Visokem komisariatu sporoča:

Okrajno načelstvo v Ljubljani je v mesecu oktobru izreklo naslednje kazni glede prekrškov določil o trgovini z živili:

zaradi nakupa racioniranega blaga brez odrezkov: Žagar Dora, stanujoča v Ribnici, 200 lir globe in zaplemba blaga, Jeras Vinko, stanujoč v Ribnici, 100 lir globe in zaplemba blaga, Šircelj Cecilija iz Bizovika 100 lir globe in zaplemba blaga, Božič Marija iz Ljubljane 100 lir globe in zaplemba blaga, Omahen Božo iz Višnje gore 200 lir globe in zaplemba blaga, Hriberník Zdravko iz Ljubljane 200 lir globe in zaplemba blaga.

Ker ni prijavil prašičev: Zalaznik Ivan iz Zaklanca, 200 lir globe.

Zaradi skrivnega zakola in nedovoljene prodaje mesa: Fink Alojzij iz Račne 1000 lir globe, Podržaj Alojzij iz Čušperka 100 lir globe, Fink Jolsp z Rudnika 1000 lir globe, Nik Matija z Rudnika 1000 lir globe, Adamič Agata z Grosupljega 500 lir globe, Kenk Jakob iz Notranjih goric 1000 lir globe, 10 dni zapora in zaplemba blaga, Štefančič Ivan z Brezovice 500 lir globe, Kavčič Matija iz Loga 500 lir globe. Tornič Jakob iz Spodnjega Kašlja 1000 lir globe in zaplemba blaga. Hren Anton iz Malega Mlačeva 500 lir globe in zaplemba blaga.

Zaradi prodaje tkanin brez odrezkov: Krenos Ivana iz Zaloga 500 lir globe.

Zaradi nepravilne prijave in pomanjkljive oddaje žita: Lazzarini Ludvik z Boštanja 2000 lir globe in 30 dni zapora.

Zaradi nedovoljene oddaje mleka: Žabjek Alojzij iz Gornje Hrušice 500 lir globe, Satler Kocjan iz Kleč 500 lir globe, Ahlin Frančiška z Ježice 500 lir globe, Dečman Lovro s Stožic 500 lir globe, Dimnik Ivan iz Jarš 500 lir globe, Smole Erna z Rudnika 200 lir globe, Krušič Ivan iz Ljubljane 200 lir globe.

Ker ni oddal posnemalnika: Zajc Miha z Muljave 100 lir globe.

* * *

Okrajno sodišče v Ljubljani je v mesecu oktobru t. l. izreklo naslednje kazni v istih zadevah: Zaradi navijanja cen Pavič Tadija, trgovec, Kolodvorska 7, 1500 lir globe, 1 mesec zapora.

Zaradi nezakonite posesti živilskih nakaznic: Zalar Amalija, učiteljica, Ljubljana, Rožna dolina II/149 200 lir globe, Rabič Frančiška, gospodinja, Ljubljana, Rožna dolina II/140 200 lir globe.

Zaradi opustitve inventarizacije in zaradi nakupa tkanin brez točk: Bajda Marija, trgovka, Pred Škofijo 16, 900 lir globe.

* * *

Okrajno načelstvo v Logatcu je v mesecu oktobru v istih zadevah izreklo naslednje kazni: zaradi skrivnega zakola: Hodnik Ivan, Dolenji Logatec 8, 500 lir globe; zaradi prodaje racioniranega blaga brez odrezkov: Otrin Katarina, Rovte 140, 500 lir globe.

Okrajno načelstvo v Črnomlju je v mesecu oktobru kaznovalo Skubica Julija, gostilničarja in mesarja v Črnomlju, na 25 dni zapora, 1500 lir globe in en mesec dni zapora obrata zaradi navijanja cen.

Gospodarstvo

Dobra vinska letina v Evropi

Po podatkih, ki jih je zbral Mednarodni institut v Rimu, je letošnje vinsko leto ugodnejše, kakor so bila predhodna leta. Vremenske prilike so bile povsod ugodne, zato je tudi letina po količini večja kakor prejšnja leta, na dobro kakovost pa je vplivalo sončno jesensko vreme.

V *Franciji*, ki je med vinogradniškimi državami na prvem mestu, se ceni letošnji pridelek na 50 milijonov hektolitrov nasproti 42.5 odnosno 44.8 milijona hektolitrov v prejšnjih dveh letih. Verjetno pa je, da bodo za potrošnjo veljale tudi v novem letu dosedanje omejitve.

Tudi v *Italiji* je pridelek večji. Zlasti je letos odlična kakovost vina. Pridelek se ceni na 38 milijonov hektolitrov nasproti 36 milijonom v prejšnjem letu. Pro zvajalci morajo na podlagi izdanih predpisov prijaviti svoj pridelek in morajo eno petino pridelka rezervirati za vojsko in za destilacijske svrhe, ostalih 80 % pa bodo lahko prodali na trgu.

Tudi *Španija* je zabeležila večji pridelek. Po dosedanjih podatkih rimskega instituta je španska vinska letina dosegla letos 17 milijonov hektolitrov nasproti 16 milijonom v prejšnjem letu. Le iz severozapadnega dela Španije poročajo, da je bila letina slabša.

V *Portugalski* so ob koncu septembra cenili pridelek na 7 do 8 milijonov hektolitrov; ker pa je pozneje nastopilo slabše vreme, bo morda končni rezultat nekoliko manjši.

Obilno letino je imela zlasti *Madžarska*, kjer se ceni pridelek na 5 milijonov hektolitrov. Tudi v *Grčiji in Rumuniji* so zabeležili boljšo letino kakor v prejšnjih letih, prav tako v *Srbiji*. Le *Švica* je zabeležila letos nekoliko slabšo letino v višini 0.78 milijona hektolitrov (prejšnje leto 0.85).

V *Severni Afriki* je letina nad povprečjem. V Alžiru se ceni na 15 milijonov hektolitrov, to je nekaj več, kakor znaša povprečje. Pridelek pa bi bil znatno večji, če ne bi nastopila suša in če bi imeli vinogradniki na razpolago dovolj modre galice.

Mednarodni institut v Rimu ceni letošnji *svetovni vinski pridelek na 175 milijonov hektolitrov*. Pri tej količini je letošnji svetovni pridelek za 8 % večji kakor v prejšnjem letu in za 17 % večji kakor v letu 1940, vendar zaostaja še za 11 % nasproti povprečnem pridelku v letih 1934 do 1938. V splošnem ima letošnje vino večji odstotek alkohola kakor v prejšnjih letih.

Dodatki k nekaterim racioniranim živilom za mesec november

Prevod javlja: V izvršitev Ducejevih ukrepov za zvišanje obrokov nekaterih živil so izdana naslednja navodila, ki veljajo za mesec november:

1. **Kruh:** k običajnim že določenim količinam za tekoči mesec se bo vsem delavcem in maloletnim od 9. do 18. leta izdal dodatni obrok za ta mesec v količini 750 g kruha (50 g na dan za drugo polovico tekočega meseca), ali 650 g pšenične moke ali 1125 g koruzne moke).

2. **Sladkor:** razen že določenih obrokov za tekoči mesec se bo razdelil dodatni obtok za isti mesec v količini 400 g za otroke do 3 let in 100 g za mladino od 14. do 18. leta.

3. **Dodatki za juho:** dodatno k že razdeljenim obrokom za tekoči mesec bo razdeljeno otrokom do 3 let, dodatna količina 1000 g riža za tekoči mesec.

Razdelitev posebnih nakaznic za zgoraj omenjene dodatne obroke kruha in dodatkov k juhi je že v teku.

Gospodarske vesti

= **Dodeljevanje merjaščkov za pleme.** Po nalogu Ministrstva za kmetijstvo in gozdove se bodo v prihodnjem mesecu razdeljevali potom Ekonomskega zavoda za živinorejo merjasci pasme hitrega razvoja. Rejci naše pokrajine, ki nameravajo nabaviti merjasce, naj predložijo prošnje okrajnim glavarstvom ali kmetijskemu inspektoratu v Ljubljani, Puccinijeva ul. 9, najkasneje do 30. novembra 1942-XXI.

= **Racionalizacija v nemški cementni industriji.** Na nedavnem sestanku nemških strokovnjakov za gradbeni material so bili iznešeni zanimivi podatki o tem, kako je v zadnjih desetletjih napredovala racionalizacija v cementni industriji. Za proizvodnjo ene tone cementa je bilo leta 1913 potrebnih 12 delovnih ur, leta 1933 še 6 in četrt ure, leta 1939 pa le 2.2 ure. To je ogromen prihranek pri delovnem času, če se še upošteva, da je Nemčija pred vojno izdelala 16 milijonov ton cementa na leto. V zadnjem času je racionalizacija v proizvodnji še nadalje napredovala. Sedaj smejo cementne tvornice izdelovati le 6 različnih vrst cementa, ki zadoščajo vsem tehničnim potrebam.

= **Ustanavljanje industrijskih podjetij na Hrvatskem.** Kmalu po ustanovitvi Neodvisne Države Hrvatske je bilo določeno, da se čim prej ustanovijo nova industrijska podjetja kot nadomestilo za one obrate, ki so obstojali v mejah bivše Jugoslavije, pa so ostali izven meja nove države. V zvezi z načelom, da se k ustanovitvi teh podjetij pritegne predvsem hrvatski kapital, je bila v aprilu letošnjega leta izdana zakonska odredba, ki priznava davčne in carinske olajšave ter državne kredite za taka podjetja, pri katerih je pretežno udeležen hrvatski kapital. Ker pa se je izkazalo, da te omejitve otežkočajo udeležbo italijanskega in nemškega kapitala pri ustanavljanju podjetij in ker udeležba inozemskega kapitala prej privede do uresničenja načrtov, saj vplačajo inozemski interesenti glavnico po večini v strojih, patentih itd., se je hrvatska vlada odločila priznati iste ugodnosti tudi za podjetja z inozemskim kapitalom. V bodoče se smejo torej domači in inozemski interesenti pod enakimi pogoji udeležiti pri ustanovitvi novih podjetij. V teku zadnjih mesecev so bila važna podjetja ustanovljena s pomočjo inozemskega kapitala in z udeležbo države. Tako je bila ustanovljena velika družba za sladkorno industrijo, družba za proizvodnjo aluminija in družba za proizvodnjo kemičnih izdelkov (umetnih gnojil in modre galice).

= **K podržavljenju židovske imovine na Hrvatskem.** V začetku meseca smo poročali, da je Poglavnik izdal zakonsko odredbo o podržavljenju židovske imovine, po kateri postane vsa imovina oseb, ki se v smislu zakonske odredbe o rasni pripadnosti smatrajo za žide, s proglasitvijo te naredbe last Neodvisne Države Hrvatske z veljavnostjo od 10. februarja 1941. Prav tako postanejo državna last vse zapuščine takih oseb, umrlih po 10. februarju 1941. Židje so morali v osmih dneh izročiti davčnemu uradu vse delnice, zavarovalne police, vrednostne papirje, vložne knjižice in dragocenosti. Denarni zavodi, podjetja, tvrdke in zasebniki, ki imajo dospele obveznosti nasproti židovskim osebam, pa morajo v 30 dneh te obveznosti vplačati pri uradu za podržavljeno imovino, o nedospelih obveznostih pa morajo predložiti prijavo. Upniki židovskih oseb pa morajo v treh mesecih prijaviti uradu za podržavljeno imovino vse terjatve proti židovskim osebam in vse pravice na njihovo imovino. Hrvatski državni zakladni minister je te dni podaljšal rok za izročitev židovske imovine do konca novembra, in sicer zaradi znatnega obsega poslov pri prevzemu in vskladiščenju židovske imovine. Navodila zakladnega ministra še opozarjajo, da židovske imovine ni več in da je vse ono, kar je bilo nekdaj last židov, danes last države. Zakonska odredba se ne nanaša na osebe, ki so jim z odredbo Poglavnika priznane arijske pravice. Prav tako se ne nanaša določba o izročitvi imovine na one osebe, ki so posamezne dele židovske imovine kupile od urada za podržavljeno imovino, od bivšega ravnateljstva za obnovo, ali od organov, ki so bili za to pooblaščeni. Vsi ostali, ki so na kakršen koli način prišli v posest židovske imovine, morajo to posest izročiti do konca t. m. To se nanaša na vso židovsko imovino, kakor je obstojala na dan 10. februarja 1941. Poleg nepremičnin se mora izročiti tudi ostala židovska imovina, predvsem drage kovine in dragocenosti, umetniške slike, delnice, zavarovalne police, vložne knjižice in ostali vrednostni papirji, filatelistične zbirke, preproge, starine, predmeti umetniške vrednosti itd. Oni, ki uživajo stanovanja židov, morajo predložiti točen popis vseh predmetov židovske imovine, ki so jim izročeni, dragocenosti pa morajo izročiti takoj. Od 1. decembra se bo proti vsem onim, ki so zavezani izročiti imovino ali napraviti prijavo, najstrožje postopalo. Po zakonski odredbi se lhako izrečejo kazni do 10 milijonov kun.

= **Iz hrvatskega gospodarstva.** Z znatno glavnico 11.5 milijona kun je bilo te dni v Zagrebu ustanovljeno elektrotehnično podjetje »Kontakt« d. d. s sedežem v Zagrebu. 5.5 milijona kun je bilo pri ustanovitvi vplačanih v gotovini, 6 milijonov kun pa s stvarno vlogo. Nova družba se bo bavila z izdelovanjem elektrotehničnega materiala in akumulatorjev. Pri podjetju je udeležena berlinska tvrdka Accumulatorenfabrik.

= **Poštna hranilnica v Srbiji.** Po izvršeni konsolidaciji je Poštna hranilnica v Beogradu ukinila predpis, po kateri so se vloge preko 20.000 din izplačevale šele po trimesečni odpovedi. Sedaj se vse hranilne vloge lahko takoj dvignejo. Obrestna mera znaša 2%, pri vlogah z odpovednim rokom pa 2.5 odn. 3.5%. Od lanskega aprila so nove vloge dosegle 100 milijonov din. Čekovne vloge pa se gibljejo na višini 1 milijarde.

= **Oživljenje turške zunanje trgovine.** Odkar je bil pred meseci po obnovi obch porušenih mostov preko Marice ob turško-bolgarski meji obnovljen železniški promet Turčije z evropsko celino, je turška zunanja trgovina zopet v znatnem obsegu oživela, kar velja tako za turški uvoz, kakor tudi za turški izvoz. V septembru je Turčija zabeležila rekordne izvozne številke in je celotna vrednost izvoza dosegla 18.7 milijona turških funtov. Turčija je v tem mesecu izvažala predvsem bombažne odpadke, baker, olje, suho sadje, kože, opij, jajca, riž itd. Ker je zaenkrat izvoz bombaža blokiran, izvaža Turčija predvsem bombažne odpadke, ki so zaradi tega v ceni znatno narasli. Iz evropskih držav je Turčija izvozila najrazličnejše industrijske izdelke, in sicer predvsem iz Nemčije, Italije, Madžarske, Bolgarije, Švedske in Švice.

INSERIRAJTE V „JUTRU“

Genijalnost se ne da priučiti

Nekaj zgledov izredne nadarjenosti — Ob 340 letnici Otona Guerickeja

Pretekli petek je minilo 340 let, kar se je v Magdeburgu rodil Oton pl. **Guericke**. Mož je v znanosti posebno pomemben, ker se je izkazal kot genialen laik z vsestranskimi sposobnostmi. Po njih bi ga lahko delno primerjali z največjim genijem vseh časov, z Leonardom da Vincijem. Bil je izprva pravnik, nato matematik, mehanik in inženjer. Leta 1627 je postal mestni gradbenik v Magdeburgu in ko je bilo to mesto porušeno, je prestopil v švedsko službo ter je bil od 1645 do 1676 magdeburški župan, nato pa se je preselil 1681 v Hamburg, kjer je nadaljeval svoje izume, in je tu tudi umrl 11. maja 1686.

Guericke, ki je prvi določil velikost zračnega pritiska in elastičnost zraka, ker je izumil zračno črpalko, je študiral pravo prav tako kakor njegov sodobnik Pierre **Fermat** (1601—1665), ki velja za ustanovitelja verjetnostnega računa in začetnika diferencialnega računa. Prav tako kakor Fermat, čigar problemi venomer zanimajo vse učene matematike, je bil tudi Guericke visok državni uradnik.

Guerickejevi izumi

Pod švedskim kraljem Gustavom Adolfom je bil Guericke poveljnik mesta Magdeburga. Zgradil je most čez Labo, čeprav je kot študent v Leydenu le mimogrede poslušal tudi nekaj mehanike in fizike. Pozneje, ko je postal magdeburški župan, so mu bile večkrat poverjene važne diplomatske naloge, med katerimi pa si je vedno znal utrgati toliko časa, da se je vrhu vsega bavil še s pivovarstvom in kmetijstvom. Pri vsej veliki zaposlenosti je izumil vodni barometer in tlakomer, določil je težo zraka in je postavil tezo: da je zrak nujno potreben za gorenje. Naposled je sestavil preprost električni kolovrat, ki je pa kljub vsem pomanjkljivostim zadoščal, da je z njim dokazal električni odboj in svetlikanje kovinskih konic pri uhajanju elektrike. Prvi si je upal izreči trditev, da se da vračanje kometov že v naprej izračunati. Prav posebno je treba naglasiti, da datirajo vsi ti izumi in odkritja iz dobe njegove največje uradne zaposlenosti in ne morda iz poznejših let, ko je bil že v pokoju. Svoje izume je tudi obdelal v zanimivih razpravah in knjigah. Posebno zanimiva je »Zgodovina oblage, premage in razdejanja Magdeburga«.

Genialni samouki

Kakor rečeno, zasluži Oton Guericke posebno priznanje zaradi tega, ker je s svojim genialnim delom potrdil staro pričevanje zgodovine, da se mora človeštvo zahvaliti za največja odkritja in izume ne zgolj poklicnim znanstvenikom, marveč laikom in amaterjem, in da izvirajo premnoga velika znanstvena dela izven vseučiliških krogov. Seveda ni mogoče podcenjevati pomena temeljite strokovne izobrazbe, ali karkoli očitati visokim šolam. Genialni samouki zgolj potrjujejo stari nauk, da se genialnost ne da priučiti. Kdor hoče v kateri koli stroki doseči več kakor njegovi tekmeci, mora preko tistega, kar se je bil naučil, doprinesti vse bistveno sam, iz lastnih moči in sposobnosti. Naj ob tej priliki navedemo poleg Guerickeja še nekatere take duhovne laike.

Veliki odkritelj zakona o ohranitvi energije Robert **Mayer** ni bil fizik, marveč zdravnik. **Kopernik** ni bil zvezdoslovec, marveč kaplan. **Herschel**, ki je odkril planet Uran in še mnogo drugih zvezd, je bil po poklicu godbenik.

Že pred Guerickejem sta dva navadna laika zelo razširila naše fizikalno znanje. Baptista **Benedetti** (1530—1590) je že kot 23 leten razrešil vse Evklidove probleme, ne da bi bil katerikrat obiskoval šolo. Pozneje je dokazal, da kažejo gmotna telesa tudi med gibanjem vztrajnost, da padejo iz neke določene višine vsa v istem času na zemljo, ne glede na različno težo. Slednjič je odkril tudi centrifugalno silo, ki žene vsa v krogu se vrteča telesa proč od središča.

Drugi tak laik je bil Simon **Stevlen** (1548—1640). Bil je najprvo trgovec, potlej izterjevalec davkov in slednjič prvi nadzornik terenskih in vodnih naprav v svoji domovini Nizozemski. Razen izboljšanja topništva in trdnjavskih naprav je postavil prvo pravilno teorijo o poševni ravnini, razjasnil je ravnotežje v občujočih posodah in uvedel 1596 decimalni račun, katerega uporabo je skušal doseči za vse mere in uteži. Izrašel je tudi sani na jadra in je bil znamenit geograf.

Bolj znan od teh dveh utegne biti nemara Gianbattista della **Porta** (1538—1615), ki je izumil laterno magiko in temnico ter je s tem položil temelj današnjim fotografičnim aparatom. Najbrž le malokdo ve, da je bil ta znameniti mož bogat napoljski plemič in da se je le kot amater bavil z znanstvenimi vprašanji.

Tomaž Young in drugi

Zdaj pa preskočimo 200 let in nadaljujmo vrsto genialnih raziskovalcev iz laiških krogov s Tomažem **Youngom** (1773—1829), ki je bil nedvomno eden najpomembnejših med njimi. Po poklicu je bil zdravnik, a se je večinoma bavil s čisto drugimi rečmi. Objavil je pomembna dela o mehaniki, toploti, akustiki, teoretični kemiji in o gradnji ladij. Največ zaslug pa ima kot reformator nauka o svetlobi, ker je zgradil teorijo o interferenčnih pojavih vsakega valovanja. Dalje je najnatančneje med vsemi učenjaki določil gostoto zemeljske gmote, dognal vzrok plime in oseke, izračunal povprečno dobo človeške starosti in se vneto udeleževal razvozlavanja hieroglifov. Vrh vsega tega je bil na glasu kot izvrsten glasbenik in poznavalec umetnin ter spreten sportnik, ki je marsikateremu poklicnemu jahaču izpred nosa odnesel zmago.

Humphrey **Potter** je bil še skoro otrok, ko se mu je posrečil jako važen izum. Bil je zaposlen pri eni izmed prvih vodnih črpalk na paro, kjer je moral odpirati in zapirati parne in vodne ventile. Pri tem enoličnem poslu se je zelo dolgočasil pa je prišel na srečno misel, da je privezal ventile z vrvicami na neke druge dele stroja, tako da so se poslej avtomatično sami odpirali in zapirali.

Izumitelja balona brata **Montgolfierja** sta bila tvorničarja papirja. Izumitelji posameznih tipov vodljivih zrakoplovov — pred vsemi grof Zeppelin — so bili skoraj sami častniki, ki od strokovnjakov ne le da niso bili deležni izpodbude in podpore, marveč so jim ti delali celo ovire.

Da Guerre (1793—1851), ki ga slavijo kot izumitelja današnje fotografije, je bil izpočetka davčni uradnik, kasneje pa slikar. Pred njim sta se bavila z isto zadevo fizika Davy in Vedgewood, ki pa nista dosegla nobenega uspeha. Edino naš ožji rojak Puhar je poleg Daguerrea dosegel tako lepe uspehe, da ga po pravici uvrščamo med izumitelje fotografije in s tem med genialne laike, saj tudi Puhar ni bil po poklicu kemik ali tehnik, marveč duhovnik.

Tudi telefon so izumili sami laiki: Page, ki je 1837 delal prve poizkuse z električnim prenašanjem govora, je bil agent. Filip Reiss, ki je sestavil prvi za silo uporabni telefon, je bil izprva učenec v nekem barvarskem podjetju in se je pozneje z lastno pridnostjo in nadarjenostjo povzpel do učitelja. Graham Bell, ki velja za pravega izumitelja telefona, pa je bil učitelj na gluhonemnici. Nihče med njimi ni bil star nad 30 let.

Ob 340 letnici rojstva Otona Guerickeja lahko torej spričo navedenih kratkih in nepopolnih primerov spoznamo, da laikom in samoukom svet strokovnjakov in učenjakov ni zaprt, marveč da prav lahko z njimi vred tekmujejo v prizadevanju za napredek človeštva.

Oton pl. Guericke in njegov poskus, izvršen v Regensburgu: 16 konj, vpreženih po 8 na vsaki strani, skuša zaman odtrgati obe polkrogli drugo od druge, potem, ko je Guericke iz krogle izčrpal zrak, da dokaže silo zračnega pritiska. Slika je posneta po starem bakrorezu.

Iz zgodovine dolenjskih mest

Slovenska zemlja je po besedi univ. prof. Antona Melika izrazito ozemlje prehodov in razpotij, v njej se stikajo Alpe z Dinarskim gorskim sistemom in sega od Jadrana in severnoitalskih ravnin tja v Panonsko kotlino. Slovenija leži hkrati v stikališču treh glavnih evropskih jezikovnih in narodnostnih skupin: Slovanov, Germanov in Romanov, kar vse je bilo vzrok, da ni naša zemlja nikoli mogla postati jedro večje ali trajnejše politične tvorbe.

Lahka prehodnost pa ni na naša tla samo vabila različnih ljudstev v času njih velikih premikanj, temveč je tudi v mirnejših obdobjih služila razvoju prometa in trgovine; sledovi tega segajo tja v sivino prazgodovinske dobe.

Tako je bila dolina Krke s soselno Belo Krajino in Ribniško dolino, odkar vemo, važna prometna vez med Podonavjem in pokrajinami ob zgornjem Jadranu, ki so jo Rimljani z izgraditvijo nekaterih izbornih cest še zboljšali. Te rimske ceste so seveda tudi v srednjem veku služile prometu in ob njih so začela rasti nova mesta.

Dolenjska pripada k onim pokrajinam, v katerih se mestne naselbine niso ohranile iz dobe rimske nadvlade, temveč so nastale šele v srednjem veku, pri nas na Dolenjskem od 13. stol. dalje. Številne najdbe nam sicer pričajo, da je bila Dolenjska že v davni dobi dovolj gosto obljudena, vendar na tleh današnjega Novega mesta in ostalih mest za stari vek niso izpričana ali dokazana večja naselja. Edino Krško je nastalo v bližini neklaj največjega rimskega mesta v teh krajih, ki se je imenovalo Neviodunum. To in ostala naselja pa so večinoma propadla v viharnem obdobju preseljevanja narodov.

Ko so se naši predniki v 6. in 7. stol. po Krist. naselili na današnjih slovenskih tleh, so morali spočetka priznavati nadoblast Obrov, ki jo je zamenjalo gospostvo Frankov, nakar so izgubili še svoje domače kneze, namesto katerih so začele v naše kraje prihajati razne nemške velikaške rodbine. Tem so nemški vladarji z obema rokama razdajali zemljo, ali pa jo podeljevali nekaterim nemškim skorjam, od koder so ootem prihajali mel nas nemški kolonisti.

Z nemško nadvlado so naše pokrajine doživljale tudi večkratne upravno-teritorialne spremembe, iz katerih so sčasoma nastale one zgodovinske pokrajine ali dežele, znane pod imeni: Koroška, Kranjska, Štajerska,

Starinsko mestece Višnja gora pred 250 leti

Dolenjska, ki je bila svoj čas bila del velike Karantanije, je kasneje pripadala k Savinjski marki in zatem dobila naziv Slovenska marka, medtem ko so sosedno Belo Krajino nazivali Metliško marko ali kratko Metliko. Bela Krajina je bila do 12. stol. del hrvatskega kraljestva, kot tudi spodnje Podgorje med Gorjanci in Krko in od Bregane pa skoraj do Novega mesta.

Tudi v naši Dolenjski je polagoma največ oblasti vsaj formalno pripadlo oglejskim patriarhom, dejansko pa so imeli vso moč v rokah posamezni dinasti, to so bili člani raznih velikaških rodbin, ki so se vrstile v skoraj neodvisni vladi nad našimi kraji. Med njimi je treba posebej omeniti koroške Spanheimovce, ki so Hrvatski iztrgali desni breg dolenje Krke in v Kostanjevici pod Gorjanci osnovali drugo središče svojih posestev južno od Karavank (prvo je bilo Ljubljana). Belo Krajino so odvzeli hrvatskemu kraljestvu gospodje Višnjegorski, nemški sorodniki iz slovenske krvi izhajajoče koroške grofice Heme. Ti so imeli v svojih rokah tudi novomeško okolico z gradovi Hmeljnikom, Mehovim, Režekom itd. Stiški samostan, pobožna ustanova Višnjegorcev, je bil mimo drugega tudi lastnik Ločne in Bršlina ter onega položnega griča v okljuku Krke, na katerem je bilo kasneje zgrajeno Novo mesto.

Približno med leti 1200 do 1500 se je za slovensko zemljo razvila dolgotrajna borba med raznimi velikaši. Med njimi je poleg že zgoraj navedenih patriarhov iz Ogleja, Spanheimovcev in Višnjegorcev treba omeniti še Celjane, Goriziјske grofe in Habsburžane, medtem ko vlada češkega kralja Přemysla Otakarja II. pomenja za naše kraje le kratkotrajno epizodo. Habsburžani so od konca 13. stol. dalje hoteli za vsako ceno ob vzhodnem robu Alp ustvariti svojo novo blast in preko slovenske zemlje prodreti na Jadran. Leta 1335. se je ta tekma tudi odločila v njihovo korist.

Prav to obdobje borb za našo zemljo pa je obenem čas nastanka naših dolenjskih mest.

Vzroke za njih ustanovitev moramo iskati v prvi vrsti v politično-gospodarskih težnjah posameznih velikaških rodbin, ki so si ob geografsko ugodnih in prometno važnejših krajih Dolenjske hotele zgraditi nova oporišča svoje moči, v 15. stol. pa je pospeševala nastanek naših mest tudi skrb za izgraditev utrjenih položajev za obrambo pred turškimi navali.

Izbira kraja za ustanovitev novega tržišča ali mesta in strateško-obrambni oziri so pri večini naših manjših mest, posebej pri dolenjskih, ustvarili posebni tip mestne naselbine, ki ga označujemo po dr. Jožetu Rusu kot mesto na pomolu, kar pomeni mesto, ležeče v ravnem dnu kotlin in podolij, bolj ali manj obdano s prirodnimi jarki tekoče vode (Kostanjevica, Novo mesto, Črnomelj, Metlika) ali pa mesto na bregu reke (Krško) ali gorskem obronku (Višnja gora). Najstarejše dolenjsko mesto je Kostanjevica. Na tleh današnjega mesta se najprej omenja fara že leta 1220. K njej pripadajoča naselbina se leta 1249. imenuje trg, leta 1252. pa že mesto. Koroški vojvoda Bernard Spanheimski, ki je Kostanjevici podelil mestne pravice, je v njeni neposredni bližini leta 1234. zgradil samostan z znamenito gotsko cerkvijo, v kateri si je obenem s svojo ženo Juto izbral tudi svoje zadnje počivališče. Bernardov sin Ulrik je s srečno rodbinsko zvezo združil v svojih rokah še posestva dveh izumrlih rodbin: grofov Andeških in vojvod Babenberških. S tem je postal najmogočnejši deželni knez naših krajev, a je že leta 1269. umrl brez potomca nakar si je vso spanheimsko dediščino v boju z Ulrihovim bratom, oglejskim patriarhom Filipom, pridobil spanheimski češki sorodnik in dedič Přemysl Otakara II., kateremu se je seveda podala tudi Kostanjevica. Poznejši gospodarji Kostanjevice so bili med drugimi tudi Frankopani in Celjani, končno pa Habsburžani.

Na robu Krškega polja ob Savi in v bližini nekdanjega Nevioduna se je v srednjem veku razvilo Krško, ki je prvič, a le kot posetvo, omenjeno v listini kralja Arnulfa leta 895. V 12. stol. je s tem imenom že označen grad, ki je postal najvažnejša posestna postojanka bavarske velikaške rodbine Bogenskih, po njih izmrtju prešel v last salzburških nadškofov in končno postal sedež uglednega rodu Krških gospodov, katerih zadnji je umrl leta 1322. Pod gradom je najbrže že zgodaj nastal trg, vendar je prvo javnopravno listino o trgu izdal šele Friderik Celjski leta 1421. Po izumrtju Celjanov je Krško z delom ostale celjske dedščine prišlo v roke Habsburžanov, mestne pravice pa je dobilo z ustanovno listino leta 1477.

Višnja gora je že v 12. stol. znan grad in sedež mogočne rodbine Višnjegorcev, v 13. stol. se pod gradom že omenjata mitnica in trg, mestne pravice pa so bile trgu podeljene v letu 1478. Vsa ta mesta pa so končno z Dolenjsko in Belo Krajino vred prišla pod oblast Habsburžanov, ki so si v drugi polovici 14. stol. ob srednji Krki tudi ustanovili posebno mestno naselbino kot središče svojih posesti: Novo mesto, kateremu je 7. aprila 1355 vojvoda Rudolf IV. podpisal ustavno pismo.

Novo mesto, že po naravi zavarovano na treh straneh s skalnatimi do 15 m visokimi, strmo proti Krki padajočimi bregovi, je kmalu dobilo tudi svoje obzidje, katerega ostanki so deloma še danes dobro vidni. Mesto je kmalu postalo novo gospodarsko središče ob Krki, kjer se je križala važna trgovska pot iz Hrvatske proti Ljubljani z ono v smeri proti morju. (Odlomek iz Jarčeve razprave v knjigi »Dolenjska«.)

KULTURNI PREGLED

Umetniki in občinstvo

V nedeljo dopoldne je imel umetniško vodstvo na razstavi četvorice priznanih umetnikov Kregarja, Omerse, Putriha in Kalina njihov starejši tovariš prof. Ivan Vavpotič. Z obsežnim znanjem je prikazoval poslušalcem umetniške in tehnične značilnosti posameznih razstavljenih del. Spregovoril pa je tudi tehtno besedo k problemu: občinstvo in umetnost.

Redki so trenutki v Jakopičevem paviljonu, je dejal, da bi se zgrinjale množice po teh sobanah. Morda kdaj pa kdaj kakšno nedeljo, toda preko tedna samevajo; le včasi se pojavi kak tih obiskovalec, starejši gospod, ali pa študent z dekletom. Življenje prihaja v te prostore le tedaj, kadar prihrumi glasen in ves razigran kak šolski razred s svojim učiteljem. In meceni? Zaman jih kličejo raz stene najvrednejše stvaritve našega duha, kličejo jih plastike tolikih kvalitet, kakor jih le redkokdaj zaznamenuje zgodovina slovenske likovne umetnosti; ne prikličejo jih.

Stojimo pred dokumentacijo — je izvajah slikar Vavpotič — sila bogate, visokovredne tvorbe četvorice mladih slovenskih umetnikov, ki niso šele prišleci, marveč umetniki, katerih imena pomenjajo prave vrhove v močno narasli družini slovenskih umetnikov. Naši slikarji in kiparji so vprav z zagrizeno žilavostjo na delu od zore do mraka; neugnano teže za svojimi najvišjimi cilji. Pri umetniku je že tako, da mora ustvarjati, ker ustvarja iz čiste notranje potrebe, iz instinktivnega hotenja, ki bi ga lahko istovetili z neutolažljivo žejo po vedno novih stvaritvah. Tako se polnijo ateljeji do stropa in nekega dne, ko je že vsega preveč, se odloči prvi, pridruži se mu drugi, tretji in četrti tovariš: »Razstavili bomo, da položimo račun o našem delu, da dokumentiramo javnosti: tu smo, še živimo in delamo, še snujemo in se borimo. Če nas že nočete priznati, oglejte si vsaj naše delo!«

Ob otvoritvah razstav je podoba kar slavnostna. Toda pozneje —. Mesece napornega dela je bilo treba; umetnik si je pritrgoval od ust, da je dajal za barve, platno, mavec; koliko ponesrečenih poskusov je bilo treba, in vendar ni zgubil veselja do dela. S kolikimi upi, morda celo visokoletečimi načrti je začel razstavo, a minil je teden, dva, trije in ko je delal bilanco, je žalostno dognal, da je vse plodovitne mesece delal za — dobavitelja okvirjev ali v dobro kamnoseškemu podjetju.

Pa boste rekli, — je nadaljeval zastopnik umetnikov pred razstavljenimi slikami tovarišev, — da so Slovenci vendarle mnogo storili za svoje umetnike, za svojo likovno umetnost, morda celo več, kakor je narod dolžan storiti! Naštel je nekatere vidne znake tega zanimanja. Vzlic vsemu — je dejal — pa ostaja dejstvo, da kader obiskovalcev naših umetnostnih razstav ne presega, marveč komaj dosega število 400. In to so že cela leta vedno eni in isti obiskovalci, ljudje, ki jih vidimo tudi na vseh koncertih in v gledališčih; tisti, ki vrhu tega kupujejo domala vse, kar izide na našem knjižnem trgu, vse to pa s štedenjem pri važnih življenjskih izdatkih, zakaj zvečine so to uradniki, zdravniki, odvetniki, profesorji, duhovniki, tovarnarji, trgovci in obrtniki in le malokdo med njimi je bogataš. Taki ljudje so si nabavili sčasoma kar na moč čedne

Nikolaj Omersa: Kipar Putrih

knjižice ter manjšo ali večjo galerijico slovenskih umetnin.

Ljubljana bo štela kmalu že sto tisoč prebivalcev. Ali ni število 400 vedno enih in istih, za umetnost res vzgojenih in vnetih stalnih obiskovalcev vendarle preskromno za tako mesto? Ni dvoma, — je ugotovil prof. Vavpotič, — da so naši koncerti v zadnjem času dobro obiskani, gledališče dostikrat polno in da se naše kulturno življenje razširja in poglablja. Toda prav likovna umetnost je še najmanj deležna te pozornosti. Obisk razstav tudi tedaj, ko gre za umetnike takih kvalitet, kakor je naša četvorica, ni tak, da bi razstavljalcem olajšal skrb za breme, ki so si ga naložili z razstavo. Še slabše je s prodajo umetnin. Prof. Vavpotič je omenil razstavo Zorana Mušiča, o kateri je dejal, da je bila vprav odkritje velikega talenta, in vendar ni bila prodana niti ena slika, dasi so bile cene skromne do skrajnosti. Na neki nadaljnji razstavi eden naših najboljših koloristov, tudi tu razstavljajoči Nikolaj Omersa, ni prodal menda prav ničesar. Na sedanji razstavi četvorice sta doslej prodani menda samo dve Kregarjevi sliki. Prof. Vavpotič se je zlasti zavzel za to, da bi pri okraševanju mesta mislili poleg arhitekture tudi na plastiko. Ali se bodo našli meceni, ki bi kupili ta ali oni kip, to ali ono pomembno sliko za naše javne zbirke ali za okras naših kulturnih zavodov?

Tako je govoril na naslov slovenskega občinstva eden izmed predstavljalcev naše upodabljajoče umetnosti v hipu, ko je uvajal tokrat dokaj številne obiskovalce v zrelo in pomembno umetnost četvorice, ki razstavlja v Jakopičevem paviljonu.

Ob slovenski operetni noviteti

Slovenci gradimo svojo kulturo v vseh njenih zvrsteh z delovanjem darovitih posameznikov. Dosegli smo razmeroma zelo lepe uspehe in marsikatera slovenska umetnina se lahko postavi ob dela velikih tujih mojstrov. Visoka raven našega umetnostnega delovanja pa nas ne more zmotiti, da ne bi objektivno gledali na nekatere pomanjkljivosti v marsikateri panogi umetnosti, tako predvsem v naši operni in operetni tvorbi. Priznamo, da smo tu precej zaostali za drugimi velikimi narodi in tudi za narodi našega slovanskega rodu, ki so kot n. pr. Čehi po številu majhni, a ravno po glasbeno-dramskih tvorbah daleč pred nami. Morda je vzrok temu, da nam dramska umetnost kot tvorba (ne kot reprodukcija) ne leži preveč; vsekakor si bomo morali ustvariti celo vrsto del, če naj kdaj kasneje iz njih vstane močno in veljavno delo, ki si bo našlo pot izven meja naše domovine. Z množico opernih in operetnih del, ki se seveda ne dajo izvršiti po naročilu, pa si bomo ustvarili tradicijo ustvarjanja in reproduciranja, ki bo po svoje močno pripomogla k dvigu glasbeno dramskega delovanja.

Motriti moramo torej vse nove umetnine, ki v tej panogi nastajajo, z neko dobrohotnostjo, ki sicer ne sme izključevati objektivnosti, vendar mora kazati razumevanje za našo rast in ne sme zahtevati zrelih sadov ob času, ko se prav za prav šele popki razvijajo. Niti nas ne sme motiti, da je marsikatero tuje drevo glasbeno dramske umetnosti v najlepšem razcvitu. Domače umetnine, pravilno usmerjene in z nekim znanjem narejene, so za nas dostikrat važnejše kakor tuje boljše in slavnejše.

Tudi če sodimo s precej strogim umetniškim merilom, ne moremo reči o Dobejčevi opereti »Slepa miš«, da je v vrsti slovenskih operetnih tvorb povprečno delo. Ne, to je prav dobro, zabavno, glasbeno prijetno delce, a brez večjih pretenzij. Avtor je sam nakazal svojo smer v pogovoru z Mašo Slavčevo, kakor čitamo v »Gledališkem listu«. Povrnil se je k slovenski čitalniški spevoigri, ki je v dejanju preprosta, v glasbi pa popolnoma neproblematična. Dobejc, ki je verjetno tudi avtor besedila (v sporedu to ni omenjeno), je dejanje razpletel preprosto, vendar je po zasnovi bliže opereti kakor slovenski spevoigri. Od vsega početka nam je jasno, kako je z Matičkom Mlinarjem in njegovo Maričko. Ni nobenih skrivnostnih princev, ki se odevajo v ciganske obleke, ni imenitnikov, ki bi inkognito nastopali in bi se potem ob višku dejanja razkrinkali kot ljudomili dobrotniki; celo folklornega elemen-

Kronika

• **Na polju slave** sta padla pešec Mario Mauzi, rojen 1919, in Črna srajca Santo Torsa, rojen 1907. Prvi je žrtvoval svoje mlado življenje na balkanskem, drugi pa na ruskem bojišču. Torsa se je boril na španskem in grškem bojišču. Oba sta rodom iz milanskega okoliša.

• **Vojni ranjenci v papeževi avdijenci.** V splošni avdijenci, ki ji je prisostvovalo okoli 3000 oseb, je sprejel papež Pij XII tudi večjo skupino vojnih ranjencev, ki se zdravijo v rimskih vojnih bolnišnicah, ter vojakov in častnikov. Med sprejetimi je bilo tudi okoli 600 parov mladoporočencev Ob sklepu je papež zasedel prestol v blagoslovitveni dvorani ter je spregovoril o vzorih krščanske družine.

• **Iz »Službenega lista«.** »Službeni list za Ljubljansko pokrajino« kos 93. z dne 21. novembra 1942-XXI. objavlja naredbe Visokega komisarja: ustanovitev izpraševalne komisije za mojstrske izpite; določitev najvišjih cen za sir, odločbe Visokega komisarja: Izmena vodje Nadzorstvenega urada za zaščito štednje in dajanje posojil; izmena člana Posvetovalne komisije za dokončno odločitev glede valutnih prekrškov in ustanovitev ribarskega okraja Borovniščica.

• **Italijansko-danska kulturna manifestacija.** V Kodanju so snemali italijanski film »Z radijsko železnico po pokrajini sonca in cvetlic«. Organizacija tega filma je bila v rokah gospe Bodil Borge Ciccarela. Sodelovali so tudi zastopniki dnevnika »Berlinske Tidende«. Film o snemali v navzočnosti predstavnikov italijanskega poslaništva v Kodanju. Udeležili so se snimanja vsi člani kodanjske italijanske kolonije ter številno kodanjsko občinstvo.

• **Nadškof iz Lucce je birmal vojnega ranjenca.** V vojaški bolnišnici v Arlianu je nadškof iz Lucce mons. Torrini birmal vrlega pesca Catalda Caneja iz Palerma, ki se zdravi v omenjeni bolnišnici kot vojni ranjenec. Birmovanju je prisostvovalo bolnišniško osebje z bolnišničnim ravnateljem na čelu, razen tega ves častniški zbor iz Lucce. Birmancu je bil boter eden od častnikov.

• **Zanimiva zgodovinska odkritja v Andih.** Direktor argentinskega prirodoslovnega znanstvenega muzeja dr. Edvard Casanova se je vzpel skupno s številnimi člani znanstvene ekspedicije v pokrajini Jujuy do višne 5100 metrov. Na neki planoti je odkril starinsko pokopališče ter druge zgodovinsko pomembne predmete. Razen tega je bilo najdenih več mumij, segajo v dobo 600 let nazaj.

• **Sodba v velikem procesu.** Pred velikim kazenskim senatom v Budimpešti je trajal proces, v katerem je sedelo na obtožni klopi 60 obtožencev-komunistov. Sodba bo razglašena 24. novembra.

IZ LJUBLJANE

u— **Nov grob.** Preselila se je v večnost soproga carinskega uradnika v pokoju ga. **Natalija Erženova**, roj. Caisutti. Zapušča soproga, sestro in drugo sorodstvo. K večnemu počitku jo bodo spremili v torek ob 15. iz kapele sv. Jakoba na Žalah na pokopališče k Sv. Križu. Naj v miru počiva! Užaloščenim svojcem izrekamo naše iskreno sožalje.

u— **Svojcem internirancev in vojnih ujetnikov.** Mestni urad za popis vojnih ujetnikov in internirancev v Kresiji, soba 44, vhod iz Lingarjeve ulice 1, prosi svojce prijavljenih internirancev in vojnih ujetnikov, ki so se prijavili za podporo pri mestnem socialno-političnem uradu, naj takoj sporoče povratek internranca iz internacije ali vojnega ujetnika iz ujetništva, prav tako pa tudi vse druge morebitne spremembe

u— **Osebje špecerijskih trgovin in mlekarn** opozarjamo, naj z zdravniškim pregledom ne odlaša na zadnje dni tedna temveč naj gre takoj v mesto fizikatu k zdravniškemu pregledu, da zadnje dni ne bo prevelikega navala, ki bi povzročil zamudo časa. Mestni fizikat je zdravniški pregled osebja špecerijskih trgovin zato določil zadnji teden meseca, ker ta teden špecerijske trgovine nimajo toliko dela kot prve dni meseca. Zdravniški pregled v mestnem fizikatu v Mestnem domu se vsak dan prične ob 8 uri dopoldne in traja do 10. ure.

u— **Mraz in slana.** Nedelja nam je prinesla nov val mraza. Živo srebro je v nedeljo zjutraj beležilo —1° C in je bilo jutro megleno, čez dan pa se je začelo jasniti in je ob prvih popoldanskih urah celo posijalo sonce, ki je izvabilo mnogo izletnikov v okolico. Ozračje se je ogrelo do 6° C. Vendar je v mraku začel briti sever in je nastopil hladen, toda jasen večer. Tam dol nad Javorjem je v svojem krvavem žaru vzhajala luna, ki je nato v noč oblivala mesto in pokrajino s srebrno mesečino. Bolj in bolj je v jasni noči nastopal mraz in proti jutru je močna slana vse pobelila. Ljubljana se je zbudila davi pod tanko belo odejo, kakor da je lahno zasnežena. Mraz je bil v ponedeljek zjutraj prav občuten, saj je živo srebro doseglo tako nizko stopnjo, kakršno od minule zime nismo več zabeležili. In sicer smo imeli davi kar —5.8° C. Ljubljančani in Ljubljančanke, ki so morali zgodaj po svojih opravkih, so zlezli v tople plašče. Barjani in perice iz Bizovika, kakor tudi drugi okoličani pa so nam pripovedovali, da sta mraz in slana tam zunaj v okolici še vse bolj občutna kakor v mestu. Zamrznjene so mlakuže in jarki, pa tudi ob potočnih strugah je začelo zmrzovati.

NAROČITE SE NA ROMANE

DK

DOBRE KNJIGE

u— **Drž. tehnična srednja šola. Pričetek pouka za I. in IV. letnike arh. - gradbenega, strojnega in elektrotehniškega odseka ter za I. letnike Drž. delovodske šole (elektroinstalaterski in mizarski mojstrski oddelek)** bo v četrtek, dne 26. novembra t. l. ob 8. uri. Pričetek pouka za ostale letnike in oddelke bo objavljen naknadno, čim bodo urejeni šolski prostori.

u— **Nesreče.** V ljubljansko bolnišnico so sprejeli zadnje dni naslednje ponesrečence: Z zlomljeno levo nogo je iskal zdravniške pomoči 24 letni avtoizvoščček Marjan Škerjanc. Alojz Zajc, 30-letni posestnikov sin iz Višnje gore, ima poškodovano desno roko. Železna plošča je padla na levico 22-letni delavki Ljudmili Kavčnikovi in ji jo močno poškodovala. Poleno je priletelo v desno oko 6 letni učenki Alojziji Ambroževi iz Stične. 13 letna dijakinja Marija Dermastjeva pa se je pri padcu potolkla po glavi. Na voz se je obešal 9 letni sin ključavničarja Miroslav Meden iz Ljubljane; po nesreči je vtaknil levo nogo med kolo, ki mu jo je zlomilo.

u— **Podpornemu društvu za gluhonemo mladino** je darovala v počastitev spomina blagopokojne ge. Babičeve družba njene vnukinje lir 300, gospod dr. Miroslav Hribar pa od svojega zdravniškega honorarja lir 150. Plemenitim darovalcem najiskrenejša hvala!

u— **Konjsko meso** se bo prodajalo v torek, sredo in četrtek od 8. do 12. Marinšek, Prečna ul. 6.

Iz Hrvatske

Štednja z električnim tokom. Uprava zagrebške mestne elektrarne je zaradi vedno večjih težkoč pri dobavi premoga, potrebnega za pogon, ponovno pozvala vse potrošnike, naj nikar ne trošijo več toka kakor ga nujno potrebujejo.

Regulacija reke Krapinice. V najkrajšem času se bodo začela dela na regulaciji reke Krapinice, ki vsako leto poplavlja velike površine zemljišča, odnaša zemljo in s tem napravlja veliko škodo kmečkemu prebivalstvu. Načrti za regulacijo so že izdelani, delo pa bo opravila državna častna delovna služba.

Na krovu italijanske vojne ladje med plovbo: priprava torpedov

SPORT

Dober dan dopolavorskih nogometašev

Presenetljivi izidi v VIII. kolu nog. prvenstva v Italiji

Ljubljana, 23. novembra.

Precej hitro — čeprav ne brez zadreg in zaprek — smo včeraj dočakali tudi uspeli zaključek druge letošnje nogometne konkurence, in sicer finale za nogometna pokala, ki ju je razpisal Dopolavoro iz tobačne tovarne. Po najkrajši poti — v dveh zaporednih terminih — so štiri enajstorice izmenjale posetnice med seboj in včeraj smo spoznali in pozdravili novega kandidata za vidnejše mesto med ljubljanskimi nogometaši, enajstorico prireditelja — Dopolavora iz tobačne tovarne, ki je preko najhnih nesoglasij v uvodnem delu tekmovanja prišel do časti enega izmed finalistov in si v tem svojstvu priboril pošteno zasluženo zmago nad favoriziranim Marsom ter najlepše darilo turnirja.

Zaradi vremena in terena je bila včerajšnja nedelja skoraj še idealna za nogometno igro in le hladen vetrič, ki je tu in tam potegnil od vzhoda, je opominjal gledalce — bilo jih je precej, ki so se prišli poslovit od letošnje kratke sezone na zelenem polju — na pozno novembrsko nedeljo, ki je bila letos le po naključju brez pravih znakov nove zime. Edina tekma dneva — finale za glavno darilo — se je pričela točno ob napovedani uri in je v celoti potekla v znamenju živahne borbe, ki je nudila od začetka do konca vrsto zanimivih in napetih podrobnosti. Moštvi sta se prijeli svoje naloge resno in z največjim elanom in tako smo predvsem v drugem delu igre — prisostvovali dvoboju za žogo, kakršnih je bilo letos prav malo na naših igriščih.

Dopolavoro t. t. — Mars 3:2 (0:0)

Tekma je imela svoje težišče v drugi polovici, kar je v ostalem razvidno že iz rezultata samega. Do odmora sta imeli moštvi preveč opravka sami s seboj, da bi bili lahko računali še z uspehi nad nasprotnikom. To velja najbolj za Marsovce, ki so v sprednjih vrstah »plavali« po vseh predpisih, tako da se Dopolavoristom niti ni bilo treba truditi preveč, da so obdržali svoje svetišče nedotaknjeno. Morda je Mars — tako se nam je zdelo — na tihem tudi podcenjeval nasprotnika in tako je prvih 35 minut ostalo neodločenih, ki pa so že močno kazale na nepričakovani konec . . .

In res se je kmalu po odmoru položaj obrnil v dobro Dopolavoristom. Iz kočljive gneče pred Marsovim golom so vratarju, ki je pritekel na pomoč, izmaknili žogo in srednji napadalec jo je potisnil v prazno mrežo. 1:0 za Dopolavoro. Ta dogodek je pognal obema strankama kri v žile. V živahnih akcijah z obeh strani so nato prvi prišli do zadoščenja Marsovci ki so po svojem levem krilu izenačili prednost. 1:1. Toda tako ni ostalo dolgo! Dopolavoristi si niso dali vzeti pobude, temveč so zmerom odločneje silili na nasprotnikovo polovico. Po krasno streljanem prostem strelu so še krasneje izkoristili situacijo pred Marsovimi vrati ter efektno spet prešli v vodstvo. 2:1 za Dopolavoro. Toda to še ni bilo vse! Njihov napad je še naprej obdržal prvo besedo in po idealnem strelu z leve, ki je bil že namenjen v vrata, pa je zadel prečko, je žoga po zaslugi desne zveze Dopolavora že tretjič obsedela v Marsovi mreži. 3:1 za Dopolavoro. Mars še ni opustil vsake nade, toda vse njegovo delo ni imelo pravega poleta, posebno nekoristna pa je bila njegova krilska vrsta, ki to pot ni znala ustvariti nobene prave zveze. Sredi igrišča so vse žoge ostajale na nogah nasprotnika. Prav pred koncem pa se je Marsu le še ponudila ugodna priložnost in po prisebnosti desnega krila je žoga še enkrat obsedela za hrbtom Dopolavorovega vratarja. Bilo je še nekaj vročih minut, toda Mars se je osvestil prepozno da bi poskusil izravnati.

Bila je prijetna tekma, ena izmed redkih iz letošnjega sporeda, ki se je končala z zasluženo zmago boljšega nasprotnika. Ta boljši del je bila včeraj enajstorica Dopolavora, ki se je pred kratkim sploh prvič predstavila na nogometnem igrišču in je zato ta njen prvi uspeh vreden še večje pohvale. Želimo in upamo, da ji bo ta prva lovorika služila za novo izpodbudo pri nadaljnjem delu, pri čemer pa naj enako zornost kakor tehnični strani posveti tudi organizacijskim potrebam vsakega športnega kluba.

Tekmo je sodil g. Makovec, manj neoporečno kakor običajno, toda izrodno pozorno ob svoji uri.

Livorno se ne da ustaviti

V finalni tekmi za pokal NUD so zasluženo premagali močno enajstorico Marsa

Senzacij v nogometnem življenju je zmerom dovolj, toda VIII. prvenstvena nedelja po italijanskih terenih jih je prinesla preveč za še tako utrjenega spremljevalca. Ne samo ena, temveč kar po vrsti z ene tekme na drugi!

Državni prvak Roma je izgubil partijo proti krajevnemu rivalu, glavni trije kandidati pa so nas sploh vsi trije opeharili za napovedi. Livorno je bil v gostih v Milanu in si je spet pripisal ves izkupiček, zato pa sta zaostala Torino in Genova, med katerima je posebno prvi zaigral dve piki, ki sta mu bili navrženi že v naprej proti skromnemu Milanu. Proti pričakovanju so tudi Triestinci rešili svojo tradicionalno točko na tujih tleh z edinim remisom tega dneva. V podrobnem bi rekli še tole:

Malo jih je bilo, ki so stavili, da bo **Triestina** v Benetkah igrala z **Venezio 1:1.** Sigurni favorit in drugi iz tabele **Torino** je doma sprejel enajstorico **Milana** in izgubil **0:1.** Novopečena **Vicenza** je šla v Genovo in **Liguria** je bila razpoložena dovolj, da je obračunala z njo s **3:1.** V Bergamu so imeli svoje veselje z **Atalanto,** ki je z najtesnejšim izidom **1:0** odščipnila nevarni **Fiorentini** obe točki. **Lazio** je premagal **Romo s 3:1,** brez debate in čisto zasluženo. Doma je **Bologna** spet prišla do sape, to pot v dvoboju z **Genovo,** ki je morala z **1:3** pustiti ves izkupiček. Na vročih tleh v **Bariju** je gostovala **Juventus** iz Torina in dobila s **3:2. Livorno** se ni dal ustaviti; zadnjo nedeljo je razočaral domačo publiko in oddal točko Bariju, v nedeljo pa je šel gostovat na stadion v Milan in to pot je bila **Ambrosiana,** ki mu je po porazu z **0:1** dobavila spet dve nadaljnji točki.

Po točkah je položaj klubov v diviziji A po VIII. kolu naslednji:

1. Livorno 15, 2. Torino 10, 3.—5. Genova, Lazio, Fiorentina 9, 6.—10. Roma, Juventus, Milano, Ambrosiana, Bari 8, 11. Bologna 7, 12.—13. Triestina, Atalanta 6, 14.—16. Liguria, Vicenza, Venezia 5 točk. (Roma in Liguria sta igrala eno tekmo manj.)

V nižjem razredu

tudi ni ostalo brez presenečenj. Značilno je, da je ta dan vodilna Spezia na lastnem terenu izgubila točko v dvoboju z nič kaj slovečo Fanfullo, še slabše pa se je godilo obema moštvoma na častnih mestih, od katerih je Napoli izgubil v Pisi, Padova pa na gostovanju proti šibkemu nasprotniku Mater iz Rima. Lepo si je opomogla Anconitana, ki je po četrtkovem remisu s Savono zabeležila v nedeljo še zmago, to pot doma proti Palermu. Najslabše plasirana je za zdaj Pescara.

Izidi VIII. kola v diviziji B so bili naslednji:

Pisa—Napoli 2:0, Pro Patria—Pescara 1:0, Savona—Novara 1:0, Cremonese—Alessandria 2:1, Udinese—Modena 0:0, Siena—Brescia 2:1, Anconitana—Palermo 2:0, Spezia—Fanfulla 2:2 in Mater—Padova 4:2.

Iz divizije C beležimo vsak ponedeljek samo izide tekem iz okrožja A, v katerih nastopajo: Gorizia—Ampelea 2:0, Ponziana—Magazzini Generali 2:0, Fiumana—Grion (Pola) 1:1.

Mednarodna tekma v Bratislavi

Nemčija - Slovaška 5:2 (2:0)

Pred 15.000 gledalci je bila v nedeljo v Bratislavi odigrana mednarodna nogometna tekma med Nemčijo in Slovaško, ki so jo Nemci dobili s 5:2 (2:0). Ta zmaga je bila za nemško nogometno reprezentanco obenem jubilejna, saj so z njo slavili svoj 100. uspeh v meddržavnih nastopih.

Gostje so prevzeli prvo besedo kar od vsega početka in že v nekaj minutah so imeli svoj gol v dobro po zaslugi Klinglerja. Potem je minilo precej dolgo brez spremembe in šele tik pred odmorom je isti igralec povišal na 2:0. V drugi polovici so Nemci kmalu spet po Klingerju zvišali še na 3:0, potem pa precej popustili. Domačini so spretno izrabili priložnost in v kratkem presledku nadoknadili dva zgoditka. Nemci jim uspehov niso ostali dolžni, temveč po Adamkiewiczu in Deckerju postavili končni izid.

Tekmo je sodil hrvatski sodnik Bažant.

Radio Ljubljana

TOREK, 24. NOVEMBRA 1942/ XXI.

7.30: Slovensko glasba. 8.00: Napoved časa. — Poročila v italijanščini. 12.20: Plošče. 12.30: Poročila v slovenščini. 12.45: Komorna glasba. 13.00: Napoved časa. — Poročila v italijanščini. 13.15: Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v Slovenščini. 13.17: Koncert Radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Šijanec. — Simfonična glasba. 14.00: Poročila v italijanščini. 14.15: Orkester vodi dirigent Spaggiari. 15.00: Poročila v slovenščini. 17.15: Plošče »La Voce del Padrone — Columbia«. 19.00: »Govorimo italijansko« — poučuje prof. dr. Stanko Leben. 19.30: Poročila v slovenščini. 19.45: Lahka glasba. 20.00: Napoved časa. — Poročila v italijanščini. 20.20: Komentar dnevnih dogodkov v slovenščini. 20.45: Lirična prireditev družbe EIAR: BIZET: Carmen. V odmorih: Prenašanje v slovenščini. Zanimivosti v slovenščini. 21.10 (prol.): Poročila v italijanščini.

Naročite se na romane Dobre knjige!

ta ni mnogo vključenega v dejanje. Vse je lahko umljivo in bi bilo še bolj, če bi bila izgovarjava igralcev vsej neoporečna, zlasti v dialogih.

Vsebina obravnava vaško življenje zajčjerejca Matička, ki ga reši pred polomom neka slovensko-amerikanska dedinja z malce čudnimi mahinacijami Mistra Listra. Liričnemu paru Marička—Matiček je prijetno postavljena nasproti komična dvojica Miha Korenina—Špelca. Na ta dva se prav za prav koncentrira naša pozornost, saj je v njiju združena vsa komika, kolikor jo premore umerjeni slovenski temperament. Od drugih karakternih drobcev sta omembe vredna zlasti prizor s štirimi sodnijskimi biriči in dve sceni s slovenskimi fanti, ki pojo odhodnico Matičku, ko stopa v zakonski stan. Kratko: dejanje je za opereto primerno zasnovano in nepogrešljivi »amerikanski element«, ki je že nekajkrat dal snovi za podobne tvorbe, je tudi tu dobrodošel. Do tipične slovenske operete pa je seveda še daleč. Vprašanje je, ali se da doseči ta cilj s prikazovanjem vaškega življenja ali z našim meščanskim okoljem, ki naj bi mu bil primešan močan krajevni kolorit. Mislim, da bi morali predvsem imeti močno operno produkcijo, iz katere bi se potem mogla razviti kot nekaka lažja stran lahka komična opera in opereta. Taka bi bila potem tudi kvalitativno višja, kakor pa če posnemamo plehke in slabe tvorbe tujih narodov, saj je ravno opereta v mnogo hujši dekadenci kakor opera.

Glasbeno je naše delo precej pestro. Med folklorne elemente se meša slog dunajske romantične operetne pesmi à la Stolz in Lehar, pa tudi ameriški jazz ima svojo besedo v nastopu temperamentne Moli. Glasba je torej močno raznolika, v izrazu večidel prav dobra in zavzema zlasti v spevih Maričke ob koncih drugega dejanja velike dimenzije z uporabo vsega ansambla. O kaki posebni njeni vrednosti ne moremo govoriti, to tudi ni njen namen, kakor pri opereti sploh ne. Instrumentacija je vseskozi zelo lepa, le tu in tam nekoliko gosta, sicer pa prozorna, spretna in izdelana z očitnim poznavanjem orkestra. Neznani avtor (J. E.) je svojo nalogo dobro opravil.

Glede dejanja in poteka pripominjam, da se prvo dejanje nekam težko razvija. Režiser naj pazi na to, da tam, kjer ustvarjalca zapušča lahka fantazija in si mestoma nekoliko okorno pomaga kakor ve in zna, da tam ne otežkoča razvoja z razvlečenjem toka, temveč naj nadomesti pomanjkljivosti z živim, lahkim tempom, ki večinoma neopazno pomaga preko perodnih mest. Izvrstno je drugo dejanje, ki mu tretje sicer ni kos, vendar uspešno zaključuje razmeroma dolgo delo (pri premieri polne tri ure!).

Igralci so bili odlični. Predvsem Mlejnikova igralsko in glasovno, saj ima tudi glasbeno precej zahtevno vlogo, njej ob strani Sancin, prijeten Matiček, čigar temperament je imenitno zadel. Nato drugi par Zupan-Poličeva, stara ljubljenca naše operetne publike, ki sta izzvala mnogo smeha posebno v drugem dejanju v svoji »sportni« sceni. Manjše, a nič manj zanimive in, če hočete, prijetne vloge pojo Barbiča, Anžlovar, Pianecki, Jelnikar, Rus, Sekula, Marenk in Skeletova. Poleg zgoraj omenjenih štirih glavnih igralcev učinkuje posebno Barbičeva kot emancipirana Američanka na svoj simpatični dekliški način. Samozavesten, celo impozanten je Anžlovar v vlogi prebrisanega Američana. Orkester bi se sem in tja nekoliko bolj potrudil, posebno godala so bila pri premieri precej »različnih misli«. Vsaj točno skupno igro smemo zahtevati. Zbor je bil, tudi fiziognomično v posameznih tipih, zelo na mestu. Koreografija dobra, kostumi dveh dečkov v zadnjem dejanju pa vse prej kakor slovenski. Bilo je obilo cvetja, priznanja in navdušenega ploska avtorju, dirigentu Simonitiju, režiserju Golovinu in vsem igralcem.

Marijan Lipovšek

ZAPISKI

Auguste Rodin

Pred 25. leti je umrl eden največjih kiparjev novejšega časa Auguste Rodin. Bil je med tistimi umetniki, ki se počasi in trudoma vzpenjajo k priznanju in slavi; šele v njegovo starost je posinilo sonce slave. L. 1864 je tedanji 24-letni Rodin izročil Salonu svoje prvo delo, ki so ga zavrnili zaradi »pomanjkljive nadarjenosti«. Ta neuspeh ga je odvrnil z umetniške poti v kamnoseško obrt, vendar mu njegov skriti genij ni dal miru. Po trinajstih letih je spet stopil pred javnost kot kipar, toda kip mladeniča, ki ga je razstavil, je vzbudil v sicer tako mondenem Parizu — pohujšanje in sodno preiskavo. Tudi pozneje je imel večkrat konflikte z javnostjo; nekatere njegove spomenike so poškodovali ali jih sploh niso pustili postaviti; tako je znan škandal z njegovim Balsacom, ki je šele l. 1939 dobil prostor na vogalu bul varja Raspail na Montparnassu. Rodin je preživel večji del svojega nikakor ne kratkega življenja v siromaštvu in v umetniški osamelosti. Tako je tudi on stopil med tiste, ki nas prepričujejo, da je velika umetnost vedno nastajala v borbi in da je bila vsaj do svoje zmage oddaljena prevladujočemu okusu. Proti volji svojega časa je postal Rodin velik umetnik in eden izmed redkih mojstrov, ki so se dvignili nad povprečnost svojega časa in se uvrstili med njegove umetniške vrhove. Dandanes sicer ne hodi kiparstvo po njegovih poteh, vendar je Rodinov genij, ki razodeva neke vrste »stvarjalno demonijo«, razsvetlil pota tudi prihajajočim. Njegova umetnost je odmevala po vsej Evropi. Razstava v Pragi na začetku tega stoletja je bila dogodek za vso srednjeevropsko skulpturo. Primer nemškega pesnika R. M. Rilkeja, ki je odrinil v Pariz zato, da bi spoznal Rodina in ki je postal pozneje mojstrov osebni tajnik, je posebno značilen dokaz širokega vpliva Rodinove umetnosti in v nji izražene osebnosti.

Ob smrti Augusta Rodina je pisal kritik F. X. Šalda med drugim:

»Vsi, ki so se mu kdaj približali, so čutili, da je tu eden izmed vrhov sodobne umetnostne misli. Rodinovo delo je s svojo zgovornostjo, s svojim patosom takoj pokazalo, da je simbolično in da predstavlja več kakor sebe: tudi svojo dobo, svoj vek. To delo je človeka sámo sililo, da se je spomnil velikih reprezentantivnih stvarjalcev preteklosti: Houdona, Michelangela, Donatella, kiparjev gotskih katedral, pa Feidiasa, Praxitela, starih Egipčanov, ter jih primerjal ž njim. Vsi čutimo, da se je utelesilo v Rodinovem delu največje umetnostno prizadevanje sedanjosti in da z njim stopa pred sodni dvor zgodovine naša doba kot celota in kot edinica v vsej svoji veličini in sili, pa tudi kajpak z vsemi svojimi slabostmi.«

V razgovorih z Judito Claudelovo in z Pavlom Goellom, v spominih R. M. Rilkeja in v spisih drugih njegovih sodobnikov se je verno ohranila človeška in umetniška fiziognomija tega mojstra. Tik pred prvo svetovno vojno je stal Rodin v ospredju evropske upodabljajoče umetnosti. Med tistimi, ki so se učili v neposrednem stiku z avtorjem »Meščanov Calaisskih«, »Misleca«, »Poljuba« in drugih velikih del, je tudi največji kipar južnovzhodne Evrope, Hrvat Ivan Meštrović.

Rodin je bil po svoje močna osebnost. Živel je v svoji vili v Mendonu in v pariškem Hôtelu Brion, kjer je danes Rodinov muzej. Ugo Ojetti ga je poznal osebno in pravi o njem (Cose viste, II): »Govoril je o umetnosti preprosto in eksaktno, ponosno, a tako skromno, kakor govori o svojem delu zidar ali kmet o svojem kopanju in košnji.« Za njim so ostale trajne sledi, kakor za vsemi, ki so hoteli s svojim stvarjalnim genijem preko umetnosti povzdigniti človeka in olepšati njegov obstoj v minljivem zemeljskem življenju.

Popravi! V sobotni številki je ostala v članku »Razstava četvorice« nerodna tiskovna napaka: v odstavku o kipih K. Putriha čitaj namesto: Žena z bikom — »Žena z listom«.

Nove italijanske knjige. V Mondadorijevi zbirki »Quaderni della Medusa« je izšla knjiga Leva Tolstoja »Racconti e ricordi« v prevodu znanega pisatelja Corrada Alvara in z ilustracijami Tolstojeve hčeri Tatjane. — Izšel je drugi zvezek Francesca Flora monumentalnega dela »Storia della letteratura italiana«. Obsega na več ko 1000 straneh slovstvo 14., 15. in 16. stoletja. Doslej so izšle tri knjige Florovega dela, ki pomeni dogodek v italijanski slovstveni zgodovini. — Po uspešni zbirki Poezij V. Cardarellija je izšla v zbirki »Specchio pesniška knjiga drugega pomembnega pesnika, Salvatora Quasimoda »Ed è subito sera«. — Izšel je tretji zvezek slovečega memoarskega dela Giuseppa Coranija »Dal dispotismo illuminato alla rivoluzione«, ki obravnava dobo 1767-1792. Zajetni zvezek je izšel v zbirki »Collezione Settecentesca«. — Milanski I. S. P. I. je izdal v dveh knjigah italijanski prevod W. L. Langerja »La Diplomazia dell'imperialismo«, obsežno politično-diplomatsko zgodovino za razdobje 1870-1902.

70 let Franca Šemrova

poštnega tajnika v pokoju

Gospod Franc Šemrov, poštni tajnik v pokoju, se je rodil leta 1872 kot sin revnih staršev v Ljubljani. V ljudsko šolo je hodil na Grabnu, v srednjo šolo pa na višji državni gimnaziji na Vodnikovem trgu. Maturiral je 1893 in vstopil po enoletnem čakanju v poštno državno službo. Po dovršeni praksi in absolviranem poštnoprometnem tečaju v Triesteju je bil imenovan za asistenta na ljubljanski glavni pošti, kjer je ostal do prevrata. Služboval je v mladih letih večinoma pri denarju; trgovski stan, s katerim je imel največ opravka in čigar mnogi člani so kasneje postali samostojni trgovci, se ga spominjajo in hvalijo njegovo mirnost in ustrežljivost. Leta 1905 se je poročil v Gorizii z Marijo, hčerko pok. notarja Josipa Kavčiča. V srečnem zakonu sta se rodila sin in hči.

Med svetovno vojno je imel mučno afero. V letih 1914 in 1915 do vojne napovedi Italije so ljudje radi stikali po italijanskih listih, zlasti po »Corriere della Sera«, da bi zvedeli, kako zunanji svet sodi o dogodkih Avstro-Ogrske na bojnih poljih. Šemrov je bil aretiran, ker je liste prebiral in jih izdajal drugim. Pričelo se je preganjanje od policije do vojnega in okrožnega sodišča in slednjič do disciplinarne komisije zaradi »zločina« motenja javne varnosti in reda. K sreči se je povsod srečno izteklo, le disciplinsko sodišče ga je obsodilo na ukor. Ves potek od aretacije do konca je trajal 10 mesecev. Šemrov je med tem časom živčno veliko pretrpel, saj sta bila služba in obstanek na niti.

Po prevratu je bil iz glavne pošte premeščen k novoustanovljeni poštni direkciji v Ljubljani na Sv. Jakoba trgu, kjer je dobil nov delokrog. Da se v njem spopolni, ga je poslal rajnki direktor dr. Janko Debelak h poštni direkciji v Gradec in nato še na Dunaj študirat poštno ekonomsko službo. Vrnivši se je natsopil ekonomsko službo. Vrnivši se je nastopil ekodocent v poštnoprometnih tečajih. Kmalu nato je bil pozvan v ministrstvo pošte pod ministrom dr. Lukinićem na začasno službovanje, kjer je ostal 7 mesecev. Ponudili so mu prevedbo v ministerijalni stalež, pa je odklonil, ker takrat stanovanjske razmere za uradništvo v Beogradu še niso bile urejene. In tako se je vrnil.

Naročnik »Slovenskega Naroda« je že 37 let. Mnogo se je udejstvoval v stanovskem in strokovnem življenju. Stanovsko gibanje poštnega uradništva se je pričelo v začetku 20. stoletja, pobuda je izšla z Dunaja, Šemrov je prvi spodbudil tovariše v Ljubljani, da so ustanovili podružnico dunajskega društva poštnih uradnikov, in se je ponudil za prvega tajnika. Za zboljšanje gmotnega položaja poštnega uradništva je bilo prirejenih mnogo shodov, tako v Celovcu, Goriziji, na Bledu in v Ljubljani. Povsod je nastopal Šemrov kot govornik in poročevalec. Dvakrat je zastopal ljubljansko podružnico na osrednjem občnem zboru na Dunaju.

Šemrov je od nekdaj pridno raziskoval zgodovino pošte, o njej je pisal članke v strokovnih listih pa tudi v dnevnem časopisju. Leta 1926. je izdal za 30-letnico ljubljanske poštne palače brošuro »Ljubljanska pošta« z opisom zgodovine pošte (prvikrat v slovenskem jeziku) na ozemlju bivše kranjske dežele. Brošura je nato služila za predavanje v poštnih tečajih.

Pri poštni direkciji je Šemrov nadalje služil kot proračunski referent do svoje upokojitve leta 1932. Skupaj je pri pošti služil 37 in pol leta. Bil je sicer odlikovan, vendar za svoje delo ni bil ob upokojitvi zadostno nagrajen. Krive so bile takrat nezdrave razmere v poštni stroki, ki niso dovoljevale iz »budžetskih ozirov« poštnim prometnim uradnikom one stopnje napredovanja, ki so jo druge sorodne stroke že poprej dosegle.

Neumoren, kakor je Šemrov bil, je nudil svoje zmožnosti in marljivost tudi drugod. Bil je solikvidator »Prvega uradniškega gospodarskega društva v likvid.« Ko je to prenehalo je stopil kot uradniški sotrudnik v upravo »Jutra« in »Domovine« in je to službo opravljal do konca 1941, polnih 20 let, v zadovoljstvo svojih gospodarjev.

Zdaj so mu pri srcu le spomini na svoje drage sošolce iz gimnazijskih let in na maturo leta 1893. in kliče na mesečne sestanke vse tovariše iz ljubljanske, novomeške in celjske gimnazije, pa tudi iz realke, ki prebivajo sedaj v Ljubljani. Vsako peto leto se praznuje en dan tak spomin z vsemi tovariši tudi izven Ljubljane. Vsi šolski tovariši, kakor tudi poklicni kolegi žele od srca, da bi jubilant srečno preživel vojne čase in da bi ga usoda ohranila zdravega in čilega do skrajnih mej človeškega življenja.

Na razstavi

Najbrže bo marsikdo, ki bo zagledal ta naslov, godrnjal in zabavljal, češ, kaj pišejo o razstavi ljudje, ki se na umetnost in zlasti še na slikarstvo prav nič ne razumejo. Zato moram sebi v obrambo in cenjenemu bralstvu v tolažbo navesti, da ni moj namen pisati kritike o slikah in o razstavah sploh, temveč nameravam le na splošno in povprek razpravljati o ljudeh, ki razstave obiskujejo, oziroma jih ne obiskujejo in zakaj jih obiskujejo in zakaj jih ne.

I.

Zgodi se, da gresta prijatelja na sprehod v Tivoli, dopoldne za dober tek in tečno prebavo, hodita gor, hodita dol, se pogovarjata o tem in se pogovarjata o onem in naenkrat vzajemno in soglasno ugotovita, da je promenada sila prazna in je hud mraz, ter ni nikjer kratkokrilih ljubljanskih gospodičen, da bi se ob pogledu nanje razveseljevalo oko in grelo srce ter bi jima hitreje mineval čas. Pogledata na uro. Komaj enajsta je minila. Domov se še ne izplača, v slaščičarni bi si s tortami pokvarila tek, v kavarni sta že včeraj preglelala vse časopise — torej kam?

Pa se jima pogled ustavi na lepaku ob progi: »V Jakopičevem paviljonu razstava ta in ta, odprta ves dan«.

Sijajna ideja. Na razstavo pojdeta in s tem opravita tudi svojo kulturno dolžnost!

Ob vholu jima prijazno zaveje topel zrak naproti. Res pametna reč taka razstava. Prebiješ čas, pogreješ se in zraven tega še uživaš ob lepih slikah in kipih.

Hodita po dvoranah, se ustavita pred to sliko, premotrita ono, kritizirata, hvalita in tako dalje.

Natančnejših in bisvenejših podrobnosti njihovih opazk si pa žal ne upam podajati, kajti težko in zamotano je soditi o občutkih take mladeniške duše, zlasti še, če ima človek malo opravka z moškimi, predvsem pa še na razstavah,

Tako torej preživita prijetno uro na toplem, povečata svoj tek ob pogledih na razna zapeljujoča tihožitja in ob določeni uri odideta domov s ponosno zavestjo v srcu, da sta storila kulturi in civilizaciji dopadajoče delo in se na tihem smehljata v mislih, kako bosta zrastla v očeh deklet, ko jim bosta razlagala svoje današnje umetniške vtise! —

II.

Popoldne, že bolj proti mraku pride v razstavo tesno se držeča dvojica. On in ona. On kupi karte, ona sramežljivo poveša oči.

Odideta v dvorano na desno. Razstava je že skoraj prazna, blagajničarka in paznik stopicata okrog peči. V sobi na desni vlada čudovita tišina. Neverjetno dolgo se mudita mlada ogledovalca v njej. V tej temi pravzaprav že ničesar več ne vidita! Pa stopi paznik z glasnimi, premišljenimi koraki v sobo, da bi jima prižgal luč.

»Oh, hvala lepa,« zardi ona, »res ni treba! Saj tudi tako kar dobro vidiva!«

On potrjevalno zahrka.

Paznik pokima, dvojica se preseli v sobo na levo. Molk se nadaljuje. Šele na tretji paznikov opomin, da bodo za danes zaprli, zapustita razstavo...

Treba je pač razumeti mlade ljudi. Mraz je zunaj in skoraj že zima in človek nikjer več ne najde primernega zatočišča. V Jakopičevem paviljonu pa je prijetno toplo, samotno in sploh zelo priporočljivo. Če jo mama zvečer vpraša, kod je hodila vse popoldne, ji lahko — za spremembo, da ji ni treba zmerom praviti, da je bila pri prijateljici — povč la je šla na razstavo.

»Na razstavo? Ah res? Kaj pa si videla?«

»Oh veš mama, vse polno slik je bilo, slik in kipov in kipov in slik in zelo lepo je bilo...«

In mama je čisto ginjena, da ima tako umetniško navdahnjeno hčerko.

III.

Dopoldne kdaj se tudi primeri, da pride cel razred deklet na razstavo. Razredna blagajničarka plača za vsako liro ali dve in že so vse tri dvorane polne klepetajočih gospodičnic, ki zvedavo in zadovoljno gledajo naokrog, ter se veselo muzajo, češ: »Pa smo ušle enournemu sedenju v šoli in pustemu razlaganju in katera morda celo cveku!«

Najpridnejše in tiste, ki imajo morda slabo vest, se zbirajo okrog profesorja in poslušajo njegove resne razlage. Druge, podjetnejše, hodijo same okrog, si ogledujejo in kritizirajo slike in zraven zavidljivo vzdihujejo ob mislih na svoje slikarske umotvore v šoli. Nekatere spet se hihitajo po kotih in si zaupno pripovedujejo o svojih včerajšnjih uspehih na promenadi in kaj je ta ali ona videla v kinu ali gledališču.

Najpodjetnejše pa, no, te se izmuznejo skozi vrata in se za prvim ovinkom snidejo s svojimi oboževatelji in se roko v roki podajo v tivolske goščave. Sicer je mraz in zima pred vrati, toda mladina je vročekrvna in v kolikor je ne greje ljubezen, jo peče slaba vest, kaj se bo zgodilo, če bo profesor zaznal za pobeg.

IV.

Čisto drugačno pa je na razstavi razpoloženje v nedeljo dopoldne. Po dvorani plavajo zapeljive dišave dam, ki v krasnih kožuhih, olepšane in poslikane hodijo od slike do slike in pazno prisluškujejo pogovorom drugih obiskovalcev razstave. Zgodi se namreč, da je taka dama povabljena v nedeljo popoldne v boljšo družbo, pa je njena sveta dolžnost, da se telesno in duševno pripravi za tako povabilo. Telesno — to opravijo njeni barvni lepotilni pripomočki doma pred ogledalom. Duševno — za to se je pač treba poglobiti v dnevne novice, dobro pregledati sezname porok, izvršene med tednom, prebrati najnovejši roman, ki je zadnje čase izšel v tej ali oni založbi in, kar je glavno, ogledati si razstavo v Jakopičevem paviljonu. Kajti dolžnost vsake dame je, da lahko tudi ona, če je govor slučajno o razstavi, povzame besedo in z zanosom pove, da je bila tudi ona tam in sicer v nedeljo dopoldne, da je videla tega in tega, srečala to in to s tem in tem in tako dalje. Pogovor teče in gospa je občudovana in cenjena od vseh, ker se zanima za kulturne dogodke našega milega mesta.

... To so v glavnem najznačilnejši in najštevilnejši obiskovalci razstav. So pa seveda še nekateri, bolj redki sicer, zato pa tolikanj bolj zvesti gostje, ki pridejo na razstavo zavoljo slik in kipov, zato, da uživajo ob pogledu na umetnine, da se jim duša veseli ob čudovitih slikah, lepih in vabečih, ki dajo človeku misliti na pomlad in dobroto in še na tisoče lepih reči.

Taki ljudje po navadi kar težko plačajo denar za vstopnino. Kajti nimajo ga preveč in gledati morajo na vsak izdatek. Toda ob sreči in užitku, ki ju občutijo, ko gledajo umetnine, se jim zdi, da jim je denar bogato povrnjen, in so veseli, da jim je bil dan tako lep.

Marjana.

Napad italijanskih torpednih letal na anglo-ameriško formacijo v bližini alžirske obale: sovražni trgovinski parnik je bil zadet

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

521. Kaj je sklopni čoln?

522. Kateri vsakdanji pojav je pripravil Jamesa Watta na misel, ki je vodila do izuma parnega stroja?

523. Kaj je ultimat?

*

524. Zidarjeva zadrega.

Na zgornjem hodniku novozidane hiše je v stropu odprtina, ki vodi na podstrešje in kamor bodo pozneje vdelali stopnice.

Zidar je pozabil na podstrešju kladivo, torej si prinese edino lestev, ki je na stavbišču. Ko jo hoče prisloniti v odprtino, vidi, da je za 22 cm prekratka. Zidar si ni znal pomagati in je zaman premišljeval, kako bi v teh okoliščinah prišel na podstrešje.

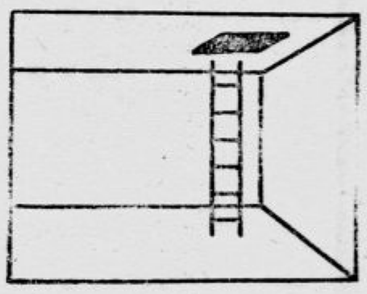

Kaj bi storili vi na njegovem mestu?

*

525. Dva vlaka sta se srečala.

Na dvotirni progi teče 82 metrov dolg poštni vlak s hitrostjo 12 metrov na sekundo. Po vzporednem tiru hiti za njim 46 metrov dolg brzi vlak s hitrostjo 20 metrov na sekundo. Koliko časa traja srečanje, t. j. od trenutka, ko prva točka brzega vlaka stopi vštric zadnje točke poštnega vlaka, do trenutka, ko zadnja točka brzega vlaka zapusti prvo točko poštnega vlaka? Koliko časa traja srečanje, če pride brzi vlak iz nasprotne smeri? Naloga je za enostavno sklepanje brez pisanja.

Rešitve nalog od 24. t. m.:

516. Slepci spadajo med kuščarice, ne pa med kače.

517. Telo, ki ne prevaja elektrike, imenujemo izolator ali osamilo.

518. Trojica največjih evropskih rek so: Volga, Donava in Dnjeper.

*

519. Križanka.

Vodoravno: 1. kolera; 6. Aleman; 12. odelo; 14. otava; 15. pesa; 16. sat; 18. Arad; 19. Isa; 20. Videm; 21. kri; 22. Ra(dij); 23. bedak; 25. Iž; 26. Rador; 27. pod; 29. Karel; 30. pomol; 32. kor; 33. koral; 35. ak; 37. pokol; 38. ta; 39. ban; 41. kolek; 42. kuk; 43. amen; 44. Lar; 45. Sora.

Navpično: 1. kopira, 2. Odesa, 3. lesa; 4. Ela; 5. ro; 7. lo; 8. eta; 9. Mark, 10. Avari; 11. Nadiža; 13. kadar; 16. sidol; 17. tek; 20. veder; 23. baron; 24. Somal; 26. rak; 27. perok; 28. dol; 30. poker; 31. vaba; 33. kola; 34. Jaka; 36. kam; 37. pol; 38. tur; 40. ne; 42. ko.

*

520. Pes lovi zajca.

Pes mora napraviti še 600 skokov. S temi skoki bo v razmerju 7:5 pretekel $120 \times 7 = 840$ skokov zajca. V istem času, ko napravi pes 600 skokov, napravi zajec v razmerju 5:4 več skokov, torej $150 \times 5 = 750$ skokov. Ker je zajec za 90 skokov naprej, je $750 + 90$ ista daljava.

»Kaj? Na lov greste brez nabojev?«

»Zakaj pa ne! To je cenejše, saj itak nič ne zadenem?«

*

»Pomislite, gospoda Levca sem prosil, naj mi posodi dvesto lir, pa mi je odbil. Človek, ne bi verjel, da se dobe taki skopuhi na svetu«

»O, zakaj pa ne? Jaz na primer spadam tud, med nje.«

Z Gorenjskega

Odlikovanci iz prve svetovne vojne. Gorenjsk itednik je pričel s številko od 21. t. m. objavljati razgovore z bojevniki iz prve svetovne vojne, ki so dobili zlato svetinjo za hrabrost. Prvi je prišel na vrsto Franc Ločnikar, ki je bil odlikovan z zlato kolajno, z dvema velikima srebrnima, z dvema malimi srebrnima, bronasto in nekaterimi drugimi odlikovanji. V Italiji je bil ujet od leta 1917. in je delal na grofiji generala Cadorne poleg 30 drugih ujetnikov.

Trgovsko zborovanje v Kranju. Koroška gospodarska zbornica je priredila zborovanje za vse trgovce mesta Kranja. Dane so jim bile nove smernice ter so jim bile pojasnjene določbe o zaposlovanju vajencev in o namenu in polaganju pomočniških izpitov.

Sedem ljudskih šol odprli s 1. decembrom v Mežiški dolini. Med drugim dobi šolo Strojna, ki leži 900 m visoko. Učitelji so že določeni.

Poroke v Kranju. Poročili so se Janez Hartman in Marija Rant, Stanko Berčič in Marija Kos, Bogomir Alojz Petrič in Angela Rožnikova, Pavel Kokalj in Roza Terpinova, Anton Potočnik in Marija Šifrerjeva, Janez Kavčič in Francka Kavčičeva.

V Cerkljah so umrli Peter Plavec, Pavla Repnikova, Ana Kalinškova in Apolonija Ajdovčeva. V oktobru se je v cerkljanski občini rodilo 6 otrok.

Nastop motoristov. Nedavno je polnoštevilno nastopil svojo službo oddelek motoristov za mesto Kranj. Vodja oddelka je Kosin. Po nastopu je bila tovariška prireditev.

Pri Kranjski industrijski družbi na Jesenicah je bilo žetveno zahvalno slavje, ki se ga je udeležilo vse uslužbenstvo, zaposleno na kmetiji te industrije. Obrat obdeluje 81 ha travnikov in 26 ha njiv. Vzdržujejo dve obratni kuhinji, v katerih izdajo dnevno 5000 porcij.

Kmetijska razstava v Kranju bo prirejena od 29. novembra do 6. decembra. Razstavljeni bodo prikazi kmetijskega gospodarstva na vsem Gorenjskem. Poseben oddelek bo imela kranjska mlekarska zadruga.

Koristni nasveti

STEKLENI DROBCI V KOŽI

Navadno so stekleni drobci, ki se zarijejo v roko, tako drobni, da jih komaj vidimo. Vzekako jih precej težko odstranimo. Pečatni vosek prižgemo in pustimo, da kane nekaj kapljic na kos papirja ali lepenke. Ko je še mehak, toda ne več vroč, ga pritisnemo na kožo, kjer tiči drobec stekla, in počakamo, da se ohladi. Medtem se je drobec vtisnil v pečatni vosek, ki ga zdaj potegne iz kože. Seveda moramo prej na koži odstraniti vse dlačice, da se tudi ne sprimejo s pečatnim voskom. To sicer ne škoduje, toda boli.

PRESLANA JUHA

Časih se kuharici strese preveč soli v juho, da je skoraj neužitna. Deni vanjo nekaj rezin surovega krompirja ali pa nekaj koščkov praženega kruha in počakaj, da še nekaj minut vre. Seveda lahko priliješ tudi nekaj vode, toda to bo vzelo juhi moč in okus.

Hongapáj:

Drašek in Miglec

Lovsko storijo bi radi čuli? — No, pa naj bo! Sicer je ne povem rad, kajti če se bova kdaj srečala z Drašekom, bo najbrž hud, ker trobim njegove jagrovske dogodivščine po svetu. Rad se namreč »svadi«, posebno če ga ima malo pod kapo, — tak pa je skoraj zmerom. Tega mu ne smemo zameriti, saj je zrasel na zelenem Kamenščaku, kjer rode male goričice želarjev in kočarjev najboljšo izabelo in najžlahtnejšo šmarnico. Ob taki izbrani pijači je Drašek postal vinski strokovnjak in se ponaša s tem kakor s svojim jagrstvom, ki se ga je tudi vadil že od mladih nog. Najprej je skrivomá kajpada lovil ribe po Ščavnici in Globetki, potem je »spelaval« mlade vrane iz gnezd in nastavljal v gostem mladolesu plašnim zajcem zvite zanke. Pozneje, ko je že nosil očetove stare hlače, ki so se zmerom malo za njim vlekle, je podedoval z njimi tudi pravico do starega pihalnika, ki je bil varno skrit v podboju »hišnih« vrat. In pokal je z njim po zelenih šumah ob Ščavnici in v kačjih grabah, da je kar »hrüm léta'« po njih. Koliko debelih »zafcof«, koliko še bolj »žmahnih« fazanov mu je tistihdob zdrknilo po »guti«!

Ni pa morda samo Drašek plašil divjad »tijanta gor« proti Libanji in proti Železnim dveram — ves moški Kamenščak, dolg dve uri hoda, je bil kakor ena jagrska družba. In rekalo se je po pravici: »Kolikor koč je na Kamenščaku, toliko je lovskih tatov. — V starih časih so imeli plemeniti Kamenščanci — plemeniti zaradi tega, ker je bil lev nekdaj samo pravica plemičev — še drugo, nekoliko manj plemenitaško navado. O njej priča v ustnem izročilu ohranjeni premodri nasvet: »Če greš po Kamenščaku, imej žepe obrnjene«. Dandanes lahko hodiš po tistem dolgem bregu brez skrbi, zato so poskrbeli žandarji in lotmerška »kajha«, toda dve plemeniti strasti sta med Kamenščanci še vedno v číslih: lovska strast in veselje do pijače. Za slednjo je značilna stara pesem, ki se pričenja takole: — Kamenščanci so pijanci . . —

Drašek se ne sramuje častitljive dediščine častitljivih prednikov. Že njegova zunanjost priča, na katerem imenitnem bregu se je rodil. Srednje postave je, zavaljen kakor hrastovo deblo iz »šarjákov«, zalitega, vedno malo »pruntnatega« obraza, malih, živahnih oči in redkih, visečih »mustačof«. Zamaščene debele suknje nima nikoli zapete; zaradi obilnega trebuha mu »lüka« izpod prekratkega »prúslika« pisana »robača«, hlače pa so mu zmerom »na pobegi« in že davno bi jih bil izgubil, če bi ne bile zataknjene za visoke »saré« močnih škornjev. Še stara kapa na okrogli »kebláči«, puška na rami pa »kajir« z južino ob strani — tak je naš Drašek, ko se odpravlja na »jah«!

Že dolga leta — odkar se je bil namreč preselil v Lotmerk — je priznan lovec z orožnim listom, lovsko karto in vsem drugim, kar je za to »meštrijo« potrebno. Vendar pa se ga lovska družba nekako boji. Strelja sicer še zmerom imenitno, toda samo dokler je trezen, to se pravi, do prve južine. Popoldne je že nevaren in zeleni brat je tedaj rad daleč od njega, ker vidi povsod zajce in fazane. Z zadnjega pogona v kakšni krčmi ali pivnici odtaja poslednji in navadno sam. In na teh dolgih samotnih potih »prta dumi« je že doživel prav čudne stvari, tudi tisto z Migleecem.

Neke temne noči se je vračal tam z Mrzlega polja prav po kamenščansko natreskan. Klamoteril je po blatnih klancih celo večnost — pa Lotmerka »nigi, nigi«. Zarana, ko se je že malo danilo, je videl v megli neko cerkev in čul biti uro. Danilo se je že tudi v njegovi glavi in spoznal je, da je bil »tijantan« pri Sv. Miklavžu — »direkcion Ormož«. — Drugo krat jo je zopet zadnji mahal domov s Kamna, tam od »Naše Nane«, ki peče tako imenitne ribe in toči zmerom dobro pijačo. Zjutraj sta ga prebudila hlad in enakomeren šum. Ležal je za debelo »vrbačo«, puška in »kajir« sta visela na njej, nekaj stopajev dalje pa je šumela Mura. V tretjič gre rado in tako je Drašek neke jesenske noči zgrešil brv čez Globetko in štrbunknil v njene hladne valove. Le s težavo se je skobacal na breg — kapa pa je šla po vodi »prta Pitomači«.

Po takih nezgodah je sprevidel, da sta toma in samota zanj nevarna. Lova in vseh dobrot, ki so z njim v zvezi, pa ni mogel pustiti. In spravil si je Migleca. Ko ga je na ženino jezo prignal k hiši, ga je še zval Lord, ker pa je malo ščene tako prijazno migalo s kratkim repom, ga je mali Drašek, njegov nadebudni sin začel klicati za Migleca. In to ime je ostalo psu, ki je bil očitno »nezgrüntano« komplicirane pasme, samo lovske ne. Jemal ga je povsod s seboj: na kožuhanje, koline, »gostüvanja«, krstitke in »karmine«, na pogoste goričke manevre in — Bogu bodi potoženo! — tudi na »jah«. Ker pa Miglec ni bil »dreseran« pes in so se zeleni bratci zaradi tega jezili, ga je na love vodil na »kratken vožinci«. Zvečer ga je odvezal in oba sta prihajala tudi v najtemnejši noči varno domov.

Nekoč, ko so ga lovski tovariši dražili zastran Migleca, rekši, kako se more lovec pajdašiti s takim zanikrnim psom, jim je cobre volje razkril svojo skrivnost. — Miglec, — tako je dejal, — res nima »pedegreja« kakor vaši psi in ni »dreseran«. Eno prednost pa ima — to je njegova barva. Bel je od glave do repa. Če greva ponoči domov, stopa pred menoj — tega sem ga naučil — naj bo noč še tako temna, zmerom ga vidim. Na pot mi ni treba paziti. Miglec jo pozna bolje ko jaz in vselej me privede če že ne domov, pa »bar« pred kakšno lotmerško oštarijo.

Morda bi bil Miglec res bel, če bi ga kdo umil. V resnici je bil bolj sivkaste barve, no, kljub temu je svetil Drašeku skozi noč kakor Izraelcem plamen. Neke noči pa se je izkazalo, da Miglec ni tako zanesljiv »pésvet«, kakor ga je hvalil Drašek.

Bil je sicer cvetoči maj — toda ko se je Drašek prikobacal okoli polnoči iz neke pivnice tam nekje v Vinskem vrhu, je bila tema že taka kakor nekje drugod, lahko si mislite, kje! Povrhu je še pričelo liti. Povsod po globokih klancih in šumečih gozdovih je žuborelo in klokotalo in slavna ilovica lotmerskih goric je bila vsa mehka in sklizka. Kolikokrat je Drašek na svoji nočni poti omahnil pod težo neštetih izpraznjenih kupic v jarek ali se popeljal dol po bregači v kako »rüpačo«, tega ne ve niti sam. Miglec mu pri vstajanju sicer ni pomagal, pač pa ga je vselej lepo počakal in mu vabeče migal z repom. Več od takega malega ščeneta ne moreš zahtevati! Dovolj je že bilo, da mu je tako zvesto svetil na križevi poti.

Drašek se ni zavedel, kdaj sta prekolovratila sklizko Kalvarijo in, oh, tako dolgo Kumersko grabo. Bog ve, po kateri brvi sta prekoračila šumečo Kostanjevico, da sta potem — včasih oba po vseh štirih — lezla na Kamenščak. Tu in tam se je Drašku v okajeni pameti malo zablisnilo in tedaj se mu je zdel rojstni breg tako »nazarensko« dolg kakor še nikoli. Že davno bi morala biti doma, pa sta še vedno lezla nekje med njivami, sadovnjaki in trsjem. Dež je lil vztrajno z zavešenega neba, Miglec pa je svetil.

Nenadno se Drašek ustavi. Najbrž je okajen in utrujen med hojo malo zadremal in se skoraj prevrnil prek ograje. Pogleda pred se in naokrog — Migleca ni nikjer! Kakor da se je pogreznil v zemljo.... Drašek »fučka« svojemu »svečarju«, ga zove in vabi. Ni glasu od nikoder. »Bogi ne milo« se spusti sam dalje in se znajde pred neko hišo. Ogleduje jo in naporno premišljuje. V nekem trenutku se mu zdi, da vidi dve enaki hiši. Potem pa se mu začne počasi svitati in nazadnje spozna, da stoji daleč gori na Kamenščaku pred hišo starega Kosija. Zdaj ve tudi za pot domov. Preklinjajoč nezvestega »svečarja« in vzdihujoč najde cesto in »camperdinka« potem še skoraj dve uri po dežju in blatu do svojega doma »tan v blaženen Lotmerki«.

Kaj pa se je zgodilo z Miglecom? — Nekaj pred poldnem, ko si je Drašek že »vračil« želodec z jabolčnico, se je priplazil domov, po treh nogah, ves blaten in krvav in z »začesnjenin vühon«. In Drašek je spoznal, da je neodoljivi ljubezenski nagon bil pognal ubogega Migleca »tijanta« gor na Pogorišče do neke mlade poskočne »küse«, kjer jo je v boju s tekmeci pošteno skupil. Kaj pa more pasja para za to, če je pozabila pri tem na svojo »svečarsko« dolžnost in zvabila celo svojega gospodarja s seboj na pasje vasovanje — na »pesji štrapác«!

Odjemalcem „Jutra“ na Hrvatskem in v Srbiji

Razmere nas silijo, da na novo uredimo cene za naročnino in podrobno prodajo »Jutra« tudi v inozemstvu, čeprav smo se le težko odločili za ta korak.

Na ozemlju Nezavisne Države Hrvatske bo od 1. decembra dalje znašala cena »Jutru« v podrobni prodaji 4 Kn za izvod, naročnina pa 96 Kn mesečno.

Na ozemlju Srbije so cene »Jutru« 4 Din za izvod v podrobni prodaji in 96 Din za mesečno naročnino: Nove cene so v Srbiji v veljavi že od 1. novembra.

Prepričani smo, da bodo naročniki in kupovalci našega lista s polnim razumevanjem sprejeli naš ukrep, ki nam ni bil lahek, in da nam bodo tudi v bodoče ohranili svojo naklonjenost. Mi s svoje strani bomo storili vse, da jim naredimo list kar najbolj zanimiv in privlačen.

V Nezavisni Državi Hrvatski oskrbuje razpečavanje »Jutra« tvrdka **Press-Import, Zagreb, Katančičeva 3** (tel. 22-557 in 22-558; poštni čekovni račun 31.935). V Srbiji opravlja iste posle podjetje **Pressa A. G., Beograd, Vlajkovičeva 8** (tel. 25-552 — 25-555; poštanski pretinac 630).

Interesenti na Hrvatskem naj izvolijo naslavljati na prvo, interesenti v Srbiji pa na drugo tvrdko vse prijave, naročila, reklamacije in sploh vse zadeve, ki se tičejo razpečavanja našega lista.

Uprava „Jutra“

Mumije brez balzama

Skrivnosti vasice Ferentillo v pokrajini Umbria ne more pojasniti noben učenjak

Blizu Rima, visoko gori v planinah pokrajine Umbrije stoji vasica Ferentillo. Njeno starinsko zidovje stoji v terasah na pobočju hriba in pogled nanj je zelo slikovit. Visoko nad mlečimi kamenitimi strehami kraljuje razvalina siva, razjedena po zobu časa. Blizu nje teče rečica Velino, ki si utira pot med skalovjem in drvi v šumečih kaskadah v dolino. Na obeh straneh deroče rečice stoje hiše te slikovite vasice.

Skrivnost kripte v Ferentilli

Med pobočjem griča, na katerem stoji vasica in sotesko Monteinvosa, se dviga mračno poslopje, kripta Santo Stefano. Za to kripto se zanimajo učenjaki vsega sveta že dolga leta, in vedno znova prihajajo v Ferentilo, da si ogledajo to veliko znamenitost. Kripta izvira iz 10. stoletja. Približno pred 70 leti so še polagali v njo mrliče, ki pa niso strohneli, temveč so se izpremenili v mumije, ne da bi bili z umetnimi sredstvi munificirani. Tu gre torej za skrivnost, ki je ni mogel pojasniti še noben učenjak. Kripta spominja na muzej mrličev. Ko stopiš v njo, se nehote zdrzneš in zgroziš. Najprej se je treba privaditi poltemi. Ko se potem človek ozre po kripti, ga prešine groza.

Samo za močne živce

Vse naokrog slone, čepe ali stoje dolge vrste človeških okostnjakov in mumificiranih trupel, tako da bi človek mislil, da je zašel med žive mrliče. Ta prizor prenese samo človek krepkih živcev. Koža mrličev je sivkasto-rjava in napeta na kosteh kakor usnje. Dobro se še poznajo vse mišice, nedotaknjeni so pa tuli nohti, zobje in celo lasje. Naravnost pretresljiv je pogled na mumijo, čepečo v kotu. Koža na rokah, na glavi, na vratu in sploh po vsem telesu je povsem izsušena, vendar pa še dobro ohranjena. Mumija je kakor iz kamna izklesana. Telo je naslonjeno nazaj na steno. Roke so sklenjene kakor k zadnji molitvi, zobje so zelo dobro ohranjeni. Okrog ust je začrtan nepopisno bolesten izraz.

Kdo je bil ta človek? Kaj mu je tako zagrenilo življenje, da se mu je začrtala tako globoka bolest na obrazu, ko je umiral? V napol razpadli stekleni omari stoji cela cesta mumij vzravnanih kakor vojaki. Na pargament spominja napeta koža na njihovih kosteh. Glave so lahko sklonjene, roke sklenjene. V drugem kotu sloni skoraj že sesedeno tudi munificirano truplo. Roke so položene navskriž, glava je sklonjena na prsi. Eno oko je široko odprto in strmi stekleno preko se. Malo dalje stoji vzravnana mumija, na kateri se še dobro poznajo napete mišice in celo žile. Povsod, kamor se ozreš sesedena, okamenela človeška trupla. Pred mnogimi stoletji so živeli ti ljudje, dihali so, se smejali, gojili v svojih srcih nade in želje, zdaj pa stoje tu njihovi zemski stanki, katerim zob časa ni mogel in ne more do živega.

Kdo bo pojasnil to zagonetko?

Že pred stoletji, ko so roparske tolpe napadle vasico Ferentillo, oskrunile pokopališče, odprle krste, pometale iz njih trupla in jih oropale nakita, so baje ležali mrliči po vsem mumificirani v krstah. Pozneje, ko so se učenjaki začeli zanimati za ta naravni fenomen, so našli v kripti prav tako dobro ohranjena trupla. Ljudje pokopani pred 100 ali 200 leti, so se v zemlji sami mumificirali. Lesene krste so razpadle, mrliči so pa ostali.

Tu gre za naravni fenomen, zavit v kopreno globoke tajne. Učenjaki na različne načine utemeljujejo ta pojav. Eni pravijo, da je zemlja okrog Ferentille taka, da trupla okrog nje ne gnijejo, drugi zopet pojasnjujejo to skrivnost s sestavo zraka in močno luknjičastega apnenca, tretji z radioaktivnostjo zraka, četrti z načinom življenja vaščanov itd. Vse to so pa same domneve brez točnega, zanesljivega pojasnila. Italija ima mnogo pokopališč, kjer je zemlja po svojem sestavu enaka kakor okrog vasice Ferentillo in tudi podnebje ni drugačno, pa vendar niso še nikjer našli naravnim potom mumificiranih trupel kakor tu.

Učenjaki so napravili že več poskusov, da bi po ovinkih prišli tej zagonetki do dna. Tako so pokopavali mačke, pse in večje ptice in sicer v lesenih zabojih. Zaboji so v zemlji zgnili, mrhovina je pa ostala nedotaknjena, mumificirana kakor človeška trupla. Tudi dlaka in perje v zemlji ni zgnilo. Doslej se še nobenemu učenjaku ni posrečilo pozasniti skrivnosti vasice Ferentillo.

Iz Novega mesta

—n **Novomeško občinsko gospodarstvo.** V torek je bila 7. letošnja seja novomeškega mestnega sveta. Pred prehodom na dnevni red se je župan dr. Polenšek s toplimi besedami spominjal smrti zadnjega slovenskega bana dr. Marka Natlačena. V počaščenje spomina je mestni svet nakazal Vincencijevi konferenci 5000 lir. Župan je poročal, da je pregledal občinsko blagajno, jo primerjal z vlogami in spisi in našel vse vredu. Na novo sta bila izvoljena v upravni odbor eMstne hranilnice kot zastopnik vlagateljev g. dr. Globevnik in kot izvedenec za kreditna vprašanja g. Zurc. Pri sklepanju o vlogi Zdravstvenega doma v Novem mestu zaradi računa za električni tok je mestni svet po županovem poročilu o delovanju in razširitvi Zdravstvenega doma soglasno sklenil, da bo odslej dobavljala mestna občina Zdravstvenemu domu brezplačno električni tok. Socialnemu odseku »Protikomunistične milice« je mestni svet odobril podporo 10.000 lir, podpornemu društvu za dijake na državni gimnaziji v Novem mestu pa 1000 lir. Slednjič je mestni svet odobril predlog uprave za zvišanje oskrbovalnin v občinskem zavetišču, ki je zaradi podražitve vseh življenjskih potrebščin postalo nujno potrebno, nakar je župan dr. Polenšek zaključil sejo.

n— **Voz se je obrnil.** Iz gozda pri Velikem Slatniku je vozil drva 41 letni Janez Ogorevec. Na slabi gozdni poti pa se mu je nenadno sesulo zadnje kolo, zaradi česar se je voz obrnil in je pri tem padlo več težkih polen na Ogorevca in ga pokopalo pod seboj. Razen hudih poškodb na glavi si je Ogorevc pri padcu zlomil desno nogo v gležnju.

n— **Vrnite knjige!** Izposojevanje knjig v novomeški železničarski knjižnici je začasno prekinjeno. Vsi člani knjižnice, ki imajo doma izposojene knjige, jih morajo najkasneje do prihodnjega petka vrniti in bo v ta namen knjižnica poslovala v petek od 17. do 19.

Iz Spodnje Štajerske

Vaške strojne skupine. Celjski okraj je prvi v Nemčiji ustanovil v 34 velikih občinah vaške strojne skupine. Vsak občan si poslej lahko izposoja kmetijske stroje proti primerni odškodnini. Listi pravijo, da je že letošnjo jesen bilo v celjskem okraju spravljene precej letine s pomočjo takih vaških zajednic. Še prav poseben namen izposojanja strojev pa je ta, da bi kmetje spoznali njihov ustroj in da bi sami nabavili primerne stroje.

V Rogaški Slatini je bilo v prvi polovici novembra 9 porodov. Poročila sta se Janez Pirš in Marija Plemenitaševa; umrla pa sta Franc Drofenik in Dragica Jutriševa.

Na Teharju je bil v prvem tednu novembra en sam porod. Poročili so se Franc Pukmajster in Marija Flemenikova ter Franc Povalej in Marija Forštnerjeva. Umrl je Ernest Knez.

V Ptuju je bilo v prvi polovici novembra 10 porodov. Poročili so se: Ludvik Sredinšek in Štefka Trojnko, Avgust Geiser in Lucija Erlačeva, Stanko Topolnik in Marija Krambergerjeva, Janez Brmež in Margareta Kekec, Viljem Slovaček in Veronika Kuri ter Anton Purg in Angela Skaletova. Umrli pa so Karel Kamenšek, Ferdinand Stros, Roza Lebar, Pavla Serdinšek, Marija Pernek in Franc Kolarič.

Na smrt obsojeni tatovi. Kakor smo poročali, je uspelo graški policiji v oktobru poloviti tatinsko družbo, ki je kar obrtno izvrševala tatvine in vlome v Gradcu in okolici. Izkoriščali so zatemnitev in so znatno oškodovali več gostilničarjev, mesarjev in prekajevalcev. Pri vlomu v neko enodružinsko hišo so odnesli 11.000 mark gotovine ter različne dragocenosti in obleko v vrednosti nad 18.000 mark. Zdaj je prišla vsa družba pred graško sodišče, ki je tatove označila za ljudske škodljivce in izrekla strogo sodbo: 43letni Konrad Pacher in 24letni Iv. Praprotnik, oba s Spodnjega Štajerskega ter 24letni Giovanni Scapin iz Italije in 26letna Ana Grubmüllerjeva iz Brucka, ki je bila njihova zaščitnica in razpečevalka, so bili obsojeni na smrt. 49letna Suzana Krakolinigova iz Aflenca se bo kot zavetnica pokorila 5 let, 36letna Marija Janžekovičeva iz Gradhorna je obsojena na eno leto, 61letna Amalija Schanza iz Gradca pa je kot zaveznica obsojena na poldrugo leto ječe. Tako je graška policija brž iztrebila nevarno družbo.

Nesreče. 14 letna Roza Hajnškova z Zgornje Poljskave je imela to nesrečo, da se ji je pri jedi zataknila kost v grlu. 16 letna Roza Golobova si je pri delu v tovarni »Sana« poškodovala 4 prste na levici. 26 letni strojni ključavničar Franc Jarčič iz Studencev je pri delu prišel z glavo med zid in stroj in je dobil nevarne poškodbe. Vili Gradišnik iz Dravske ulice se je prav tako hudo poškodoval po glavi, 18 letna Lojzka Erženova pa je bila napadena od nevarnega psa. Poškodovanci leže v mariborski bolnišnici.

ZA SMEH IN KRATEK ČAS

»Včeraj sem bil na razstavi. Tvoja slika je edina, ki sem jo videl.«

»Res?«

»Da, — pred drugimi slikami je stalo toliko ljudi!«

*

»Tvoj pokojni mož je umrl pred dvema tednoma in ti že zdaj misliš na to, da bi se poročila!«

»Ah, mamica, zakaj me karaš? Obljubim ti, da bom drugič dalje čakala.«

*

Hitro po svojem nastopu je novi načelnik ugotovil, da je v njegovi pisarni vse polno spiskov, ki so brez vsakega pomena. Zaprosi vrhovno oblast, da bi smel uničiti vso to nepotrebno navlako. Odgovor je bil kratek: »Lahko sežgete vse listine, ampak dajte jih prej prepisati.«

DRUGI POGLED

— Kaj je s tisto gospodično, ki si se v njo zaljubil na prvi pogled?

— Pogledal sem jo drugič, pa je bilo takoj konec ljubezni.

MORALNA TETA

— Čuj, Evica, kako moreš gledati tujega gospoda tako naravnost v obraz?

— Saj ga vendar moram pogledati, če gre mimo mene. Pa vendar ne bom zatiskala obeh očes.

— Da, toda eno bi vsaj lahko.

PRI ZRAVNIKU

— Torej vi pravite, gospod doktor, da je slepič čisto odveč in da bi ljudje lahko živeli brez njega.

— Ljudje že, nikakor pa ne mi zdravniki.

Tajnika

osebnega, veščega upravnih poslov in italijanščine, po možnosti s prakso v upravni službi — se sprejme. — Ponudbe je poslati na oglasni oddelek »Slovenskega Naroda« pod označko »Perfekten«.

✝

Vsemogočni je poklical k Sebi najboljšo ženo, sestro, teto in svakinjo, gospo

Eržen Natalijo
roj. Caisutti

soprogo carinskega uradnika v p. dne 22. novembra t. l., prevideno s tolažili sv. vere.

Pogreb bo v torek, dne 24. novembra 1942 ob 3. uri popoldne z žal — kapele sv. Jakoba — k Sv. Križu.

Ljubljana, Trieste, Kranj, Beograd, dne 23. novembra 1942.

FRANKO, soprog; NORMA, sestra in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Za vse izraze sočutja in poklonjeno cvetje ob smrti

inž. Milo Jelačina

vsem najlepša zahvala.

Posebno se zahvaljujemo Ekscelenci Visokemu Komisarju za krasen venec.

Sv. maša zadušnica se bo brala v torek, dne 24. novembra t. l. ob 8. uri v župni cerkvi Trnovo.

***Ljubljana*, dne 23. novembra 1942.**

MELITA JELAČIN
in ostalo sorodstvo

P. G. Wodehouse — 32

PODJETNI SAM

Humoristična roman

»Da. Rekel mi je, da pojdeta skupaj na ‚lunch‘.«

»Oh da, da, spominjam se.«

Gospod Wrenn ga je blagohotno spremljal z očmi, ko je odkolovratil iz pisarne.

»Zdaj bi se tudi nama preleglo kaj pod zobe, jeli, dragica?« je rekel obrnjen proti Kayi ter odložil klotasti plašč, ki ga je navadno nosil v pisarni. »Saj nitı več ne pomnim, kdaj sem zadnjikrat kósil s teboj.« Stopil je k obešalniku, kjer mu je visel suknjič. »Krasno bo imeti tega ljubeznivega fanta za pomoč,« je nadaljeval. »Zelo sposoben dečko se mi zdi.«

»Meni se pa zdi najbolj zoprno bitje, ki sem ga kdaj srečala,« je kar se dá suho odgovorila Kay.

Gospod Wrenn se je zdrznil in od presenečenja izpustil klobuk.

»Kaaaj?« je zategnil. »Kako to misliš?«

»Mislim, kakor sem rekla. Grozen človek je.«

»Ali, detece, saj je komaj pet minut, kar sta se seznanila.«

»Vem.«

Gospod Wrenn je pobral klobuk in ga jel nekam razburjeno oprhavati.

»Strašno,« je rekel, kakor bi govoril sam s seboj.

»Kaj je strašno?« je vprašala Kay.

»Način, kako sodiš o gospodu Shotterju.«

»Ne vidim razloga za tvoje zgražanje. Za svojo osebo samo upam, da se mi ne bo nikoli več treba srečati z njim.«

»Pa se bo treba,« je z razburjenim glasom odvrnil gospod Wrenn. »Ne vem, kako bi se ga mogla ogniti. Lord Tilbury mi je pravkar povedal, da je mladi človek najel vilo ‚Mon Repos‘.«

»‚Mon Repos‘!« je vzkliknila Kay in se naslonila na pisalno mizo, da ne bi padla. »Menda ne mislite vile ‚Mon Repos‘, ki stoji vštric naše hiše?« kako težko se je ogibati soseda.«

»Pač, prav to,« je odvrnil gospod Wrenn. »In vem, Mladenka je zaškrtala z zobmi.

»Se ga bom že znala ogibati!« je odločno dejala.

XIII

Ustanovi se poslovna družba

Baš nasproti Tilburyjeve palače, v neposredni soseščini uredništev »Lista za malčke«, »Sobotnih pomenkov«, »Britanske mladenke« in »Pustolovščin za dečke« ter drugih manj važnih časopisov, ki so tvorili področje Mammoth Publishing Company, je stala umazana štirinadstropna hiša, ki bi jo bil lord Tilbury zdavnaj rad pogoltnil (kakor je bil pogoltnil že malone vse zgradbe v tisti ulici), ko bi mu ne bile branile razne pravne ovire.

Prva tri nadstropja tega poslopja so bila oddana poslovnim tvrdkam tiste ganljive vrste, ki jih ne more nihče sumničiti, da bi imele kaj prometa, a vendar z otožno vztrajnostjo životarijo iz desetletja v desetletje. Njih okna so bila umazana in zanemarjena, in mnogim izmed nazisov, ki so svoje dni krasili šipe, je manjkalo po nekaj črk. Šele ko si prišel v četrto nadstropje, si lahko čital nekoliko privlačnejši napis.

Ta privlačnost ni izvirala samo iz dejstva, da so bile črke skoraj nove in zlate, ampak napis je tudi drugače zbujal zanimanje. Evo ga:

ZASEBNO OPRAVNIŠTVO ZA TAJNE POLICIJSKE POSLE

Ravnatelj J. Sheringham Adair

Mnogoštevilno in mnogozmožno osebje

Ko si to čital, si v duhu nehote videl vrsto sob, polnih »detektivov« s srditimi obrazi, ki pod drobnogledom preiskujejo sumljive krvave madeže, ali pa se sklanjajo nad zagonetnimi tajnopisi, da bi našli sled za tatovi maharadževih dragotin.

Toda tisto dopoldne, ko je Sam Shotter prvič prestopil Tilburyjev prag, je sedel v pisarni zasebnega opravništva za tajne policijske posle en sam uradnik. Bil je majhen, gizdav možiček v obleki kričečih barv, neoporečni sorodnici tiste, ki jo je bil kupil Sam pri bratih Coenih. In če omenimo, da je imel brke z voskom navihane in da mu je gledala iz žepa pisana, zoprno parfumirana svilena rutica, smo povedali dovolj, da bo čitatelj z nami vred prepričan o nepriporočljivosti njegovega značaja. Vsekako bomo imeli še dovolj priložnosti, da razčlenimo ta slabi vtis. V trenutku, ko smo nevidno prestopili prag, ni nič kazalo, da bi gledal skozi okno.

Tilbury Street je zelo ozka, in okna četrtega nadstropja zanemarjene hiše so baš nasproti četrtemu nadstropju Tilburyjeve zgradbe. Aleksander Twist (tako je bilo možu ime) bi bil imel vso priložnost, ko bi ga bilo mikalo prodreti z očmi v zasebno svetišče lastnika Mammoth Publishing Company in okusiti duhovno slo, ki nas prevzame, kadar vidimo velikega moža pri delu. Edini izmed tolikih milijonov londonskih prebivalcev bi bil lahko opazoval lorda Tilburyja, ko je dirkal po preprogi sem ter tja, ždel za pisalno mizo ali narekoval svoje veleumne misli v diktafon.

Toda Aleksander Twist je rajši sedel za svojo mizo in si polagal pasijanso; človek bi bil stavil, da kuha kako grdobijo. Pa nikar ne prehitevajmo dogodkov!

V svojo igro je bil tako zatopljen, da vobče ni slišal trkanja na vrata. Šele ko je udaril obnje trd predmet, ki je utegnil biti držaj ženskega solnčnika, se je gospod Twist zdrznil in dvignil glavo.

Pobrisal je karte v predal, si naglo popravil obleko in živahno vstal. Ti udarci ob vrata so dišali po zaslužku, in gospod Twist ni bil samo J. Sheringham Adair, ravnatelj zasebnega opravništva za tajne policijske posle, ampak je tudi predstavljal »mnogoštevilno in velezmožno osebje«. Ni se smel dati zalotiti križem rok.

Jadrno je razgrnil pred seboj pomečkan papir močno skrivnostne in važne podobe, se sklonil čezenj in zamišljeno namršil obrvi prav tisti mah, ko so se jela vrata odpirati.

Komaj pa je vrgel oči po osebi, ki je bila stopila v sobo, je bilo njegove resnobnosti konec. Pred njim je stalo dekle kakih dvajsetih let in drznega obraza, ki je bil videti v tem trenutku dokaj žalosten. Imela je svetlorjave oči, kakršne se rade družijo z mehkim in plahim srcem, zardela lica in svetle lase, ki so se pri svetlobi okna skoraj kovinsko lesketali.

Urejuje: Davorin Ravljen — Izdaja za konzorcij »Jutra«: Stanko Virant — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran — Za inseratni del je odgovoren: Ljubomir Volčič — Vsi v Ljubljani